

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
11/2020
14. marec 2020

Cena 0,60 €

Ludo Píršel

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

**PUBLICISTA LUDOVÍT ŠTEVKO
O NOVEJ HROZBE MIGRÁCIE**
Strana 4.

**EŠTE SA LEN UKÁŽE,
AKÁ ZMENA VYHRALA**
Strana 5.

**SLOVÁCI SÚ SRBOM
NAJBLIŽŠÍM NÁRODOM**
Strana 6.

**SOCHY POZNAČENÉ
SILOČIARAMI DOBY**
Strana 8.

**BRILANTNÝ KRITIK
SLOVENSKEJ MALOSTI**
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

„Aké zázračné pramene, aké zriedla to skrýva naša malá krajina, že stačia tak výdatne napojiť toľké talenty!“ Skúsme sa na ne pozrieť očami človeka najpovolannejšieho „vidieť“ – Vincenta Hložníka. Skutočne národného umelca, ktorý nielen „vidí“, ale predovšetkým „cíti“, pozerá sa na slovenské umenie očami svojho srdca.

Ešte sme stále náchylní „uzrieť sa v cudzom zrkadle“ (napriek Sládkovičovej výzve) a nevidieť svoje poklady, ktoré obdivuje svet. Nechali sme si nanútiť cudzie krivé zrkadlá, ktoré nám mali vnútiť deformovaný obraz, karikatúru našej skutočnej tváre.

Dokážme konečne uzrieť svoju tvár! Nazrime do zrkadla dejín kultúrnosti, nie do nastavených krivých zrkadiel dejín brutalít, násilí, dobyvačných vojen, aby sme nepodliehali vnučeným deformovaným obrazom neprajníkov (i závistníkov).

Vysoko oceňujem čin slovenskej televízie uvedením cyklu Zem spieva na naše obrazovky. Tie sa stali „zrkadlami“ našej skutočnej tváre, kultúrnosti vyrastajúcej z našich historických archetypov, zo „zázračných prameňov“, zo „zriedla výdatne napájajúceho toľké talenty“! Práve pripomenutie tých zázračných prameňov, ktoré dodnes napájajú našu skutočnú svojráznu kultúru, jednoznačne odhalilo našu originalitu v dnešnom globalizovanom svete. A v čom jej životnosť spočíva? Je svojrázna, s hlbokými historickými koreňmi, na ochranu ktorých nás uvedený cyklus nenásilne vyzýva. Že Slovensko stále ešte svetu spieva. Že nejde o návrat „do krcpov“, ale k pôvodnej duchovnosti dvojjedine preponej s krásou.

Dedičstvo otcov. Svet nás jeho prostredníctvom objavuje s našou skutočnou tvárou. Nadšene objavuje. S „vd'ačnými slzami“ som sledovala prijatie našej kultúry (nielen) americkými Slovákmi. („Na Kráľovej holi“ som si zaspievala s nimi.) Nadšenie, ktoré volalo: „Hore, srdcia!“

Na záver si dovoľm použiť parafrázu arabského príslovia o psoch a karaváne: „Psi brešú, ale Zem stále spieva nad'alej.“

Eva FORDINÁLOVÁ

Do Bruselu odišiel list prezidentky o nepristúpení Slovenska k Istanbulskému dohovoru Štát povedie koalícia s ústavnou väčšinou

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Štyri dni po oficiálnom vyhlásení výsledku parlamentných volieb na Slovensku vznikla štvorkoalícia strán OĽaNO, SME RODINA, SaS a Za ľudí. Poverenie zostaviť vládu si od prezidentky Zuzany Čaputovej prevzal Igor Matovič.

Novozvolení poslanci Národnej rady Slovenskej republiky (NR SR) si slávnostne prevzali osvedčenie o zvolení v utorok. Slávnostný akt odovzdávania osvedčení o zvolení za poslanca sa uskutočnil v historickej budove parlamentu na bratislavskom Župnom námestí. Vo februárových parlamentných voľbách získalo najviac poslaneckých kresiel v NR SR hnutie OĽaNO, a to päťdesiattri, nasleduje Smer-SD s tridsiatimi ôsmimi mandátmi, SME RODINA a Kotlebovci – ĽSNS majú zhodne po sedemnať poslaneckých kresiel, SaS trinásť a Za ľudí dvanásť.

ÚSTAVNÁ VÄČšina

Víťaz volieb Igor Matovič viedol rokovania o budúcom zostavení vlády s predstaviteľmi strán, ktoré sa v minulom volebnom období nazývali ako demokratická opozícia. Vzhľadom na začiatkový nejasný postoj k otázke vstupu do koalície zo strany kiskovcov (Za ľudí) sa zo začiatku javilo, že parlamentná väčšina vo forme trojkoalície bude disponovať pohodlnou nadpolovičnou väčšinou – osemdesiatimi tromi poslancami, napokon po pristúpení kiskovcov (Za ľudí) má štvorkoalícia moc deväťdesiatpäť poslancov. Ide o takzvanú kvalifikovanú väčšinu. V NR SR sú kvalifikovanou väčšinou minimálne tri pätiny všetkých poslancov, čo je deväťdesiat alebo viac, keďže slovenský parlament má sto päťdesiat poslancov. Súhlas takejto väčšiny vyžaduje Ústava SR na zvolanie jej neverejnej schôdze, prijatie ústavy, zmenu ústavy, prijatie ústav-

ného zákona, prijatie medzinárodnej zmluvy, vyhlásenie referenda o odvolaní prezidenta, obžalobu prezidenta a vypovedanie vojny.

ODMIETLI ISTANBUL

Už na prvom štvorkoaličnom stretnutí zaznelo, že kultúrno-etické otázky nebudú súčasťou programového vyhlásenia vlády. Poslanci však vo svojej zákonodarnej iniciatíve budú mať podľa neho v tejto súvislosti „voľné ruky“. Lídri jednotlivých strán štvorkoalície sa zhodli na tom, že tieto témy zostanú v polohe status quo, čiže na súčasnom právnom stave v Slovenskej republike v tejto oblasti by sa nič meniť ani v nasledujúcom volebnom období parlamentu nemalo.

V súvislosti s kultúrno-etickými témami treba ešte aktuálne informovať, že prezidentka Zuzana Čaputová neratifikuje Istanbulský dohovor. V nadväznosti na rozhodnutie Národnej rady Slovenskej republiky odoslala list Rade Európy, v ktorom informuje, že Slovensko sa nemôže stať jeho zmluvnou stranou. „Keďže nevyhnutnou podmienkou ratifikácie dohovoru je vyslovenie súhlasu Národnej rady SR, k čomu však nedošlo, tento dohovor nebude prezidentkou ratifikovaný,“ oznámil jej hovorca.

ODKAZ VEREJNOPRÁVNOSTI

Nastupujúci predseda vlády a predseda OĽaNO Igor Matovič chce v budúcej vláde prioritne riešiť popri korupcii aj nezávislosť a apolitickosť verejnoprávnych médií. Povedal to

s tým, že je podľa neho potrebné ústavným zákonom garantovať to, aby sa mohli verejnoprávne médiá za každej vlády správať absolútne apoliticky. V budúcej novej vláde by tiež rád videl protikorupčnú jednotku.

KREOVANIE PARLAMENTU

Ak Smer-SD ako najsilnejšia opozičná strana nominuje na post podpredsedu Národnej rady Slovenskej republiky Petra Pellegriniho, predseda OĽaNO Igor Matovič bude nomináciu rešpektovať. Potvrdil to s tým, že všetko závisí od dohody v budúcej koalícii. Osobne by uprednostnil na tejto pozícii Petra Pellegriniho ako lídra kandidátnej listiny strany pred jej predsedom Robertom Ficcom. Post predsedu parlamentu už tradične obsadzuje druhá najsilnejšia strana vládnej moci, podľa toho by to mal byť Boris Kollár, ale dohoda na tomto mene ešte v čase uzávierky nebola jednoznačná.

V PREDSTIHU

Ešte pred zostavením programového vyhlásenia vlády sa uskutočnilo na pôde Národnej banky Slovenska (NBS) za iniciatívy nastupujúceho premiéra odborné stretnutie k téme nájomné byty. Pozvanie na rokovanie dostali okrem lídrov strán SME RODINA, SaS aj špičkoví ekonómovia zo Slovenska, z Rakúska či odborníci z Inštitútu finančnej politiky. Útvary hodnoty za peniaze i zo samotnej NBS. Igor Matovič chcel dostať argumenty, či má takýto návrh potenciál a či je možné získať financie na takéto verejné investície.

3 OTÁZKY PRE:

Bernadetu TOKÁROVÚ, šéfdramaturgičku Duchovnej redakcie RTVS

Konštantínov utajený hlaholský kód

• **Čo bolo motiváciou k tomu, aby sa v tejto v redakcii zrodil dokumentárny film o najstaršej slovenskej básni Proglas?**

Od detstva mám veľkú úctu k svätým Cyrilovi a Metodovi. V základnej škole sme sa o Proglase naučili. V treťom ročníku na gymnáziu som mala túžbu napísať o Cyrilovi a Metodovi stredoškolskú prácu, ale náš dejepisár mi vtedy povedal, že táto téma neprináša nič nové... Ak by ešte žil, musel by uznať, že nemal pravdu. S Proglasom som sa podrobne zoznámila pri písaní scenára na dokumentárny triptych Misiá bratov Konštantína a Metoda, ale tam nebolo dost priestoru, preto som si zaumienila spracovať Proglas v samostatnom dokumente.

Hlaholské písmená Konštantínovej doby sa dnes nepoužívajú, nevieme ich pomenovať, a ani si ich prečítať. Pôvodný text Proglasu v hlaholike sa stal pre nás jednou veľkou šifrou. Otázka znie, aký odkaz, inak povedané, aký tajný kód vložil Konštantín do Proglasu svojou ozdobnou abecedou.

• A aká je odpoveď?

Prinášame nové pohľady a názory jazykovedcov nielen z celého slovenského sveta. Nakrúcali sme v Bulharsku, Česku, Chorvátsku, Macedónsku, na Slovensku, v Srbsku, na Ukrajine, ale aj vo Vatikáne a v Taliansku. Pokračovať budeme v Grécku a Rusku. Najtvrdším orieškom

pre mňa bolo stvárnenie recitácie Proglasu. Chcela som sa vyhnúť zaužívanému snímaniu recitujúceho herca pred kamerou, hľadajúceho do objektívu. Aj v dokumente sa bude recitovať, keďže ide o báseň, ale inou formou.

• Čo zaujalo tvorcov najväčšími?

Azda najviac vyniká fakt, že hlaholika, ktorou bol zapísaný Proglas, nezaničila, ale používala sa až do 20. storočia na území Chorvátska. Zaujalo nás, ako je Proglas aktuálny, aj keď vznikol pred vyše tisíc rokmi.

Zhovárať sa Dušan D. KERNÝ
Foto: archív B. T.

V SNN 12/2020
SI PREČITATE

- Dušan PIRŠEL: Slovenská legislatíva nepozná definíciu pojmu osoba so zdravotným postihnutím
- Svetová ekonomika sa od minulého roka prepadla o polovicu, týka sa to aj nášho hospodárstva
- Región je priestorom kultúrnej pamäti, ktorá sa pretavuje do kultúry vo svojich lokálnych premenách

Vlastných zaznávame, cudzích zato nekriticky vyzdvihujeme Pamäť národa je zrejme v hlbokom útlme

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Štefan KAČENA

Majú Slováci právo na nejakú budúcnosť, keď cieľavedome gumujú svoju minulosť? Hranicou slovenských dejín je 29. august 1944 v podaní českých komunistických historikov. Slováci nedokázali za takmer tridsať rokov vypracovať vlastné dejiny! A táto skutočnosť nás dobieha na každom kroku. Spisovateľ Nidal Saleh na nedávnom diskusnom fóre o mimoriadne vážnom ohrození slobody slova povedal: „Ak chcete zničiť národ, zoberte mu pamäť.“

Po roku 2010 počas Radičovej vlády vznikla „odborná“ komisia, ktorá presadila odstránenie nápisu pod sochou Svätopluka na Bratislavskom hrade „Kráľ starých Slovákov“. Pravdou je, že ani obdobie Veľkomoravskej ríše nemáme jednoznačne spracované a vynárajú sa diela rozličných historikov, dokonca aj také, ktoré sa diametrálne rozchádzajú v základných parametroch.

KOMISIA PROTI SOCHE

Aby však politik stanovil komisiu na Politici by nemali vstupovať do odborných diskusií ohľadom otáznych historických období a hodnotiť ich. Minulý rok niektorí opoziční poslanci v parlamente predložili návrh zákona

Dňa pamiatky obetí komunistického režimu, pričom ako pamätný deň navrhovali 27. jún – deň popravy českej političky Milady Horákové. Že nešlo o náhodne vybranú osobnosť, svedčí štátne vyznamenanie, ktoré jej udelila prezidentka Slovenskej republiky Zuzana Čaputová. A aby sa Slováci zžili so „svojou“ hrdinkou, v Košiciach pripravili o nej divadelné predstavenie...

Kto bola Milada Horáková? Členka Československej strany národne socialistickej, v rokoch 1945 – 1948 predsedníčka jej poslaneckého klubu. O tejto strane sa dá dočítať, že to bola socialistická strana, ktorá však predstavovala akúsi formu „českého socializmu“ so silným akcentom na vlastenectvo. Členom tejto strany

od roka 1923 bol aj Edvard Beneš. Horáková po vojne protestovala proti pretvoreniu ČSNS na ČSS, ktorá bola plne pod kontrolou KSČ. Kontaktovala sa s predstaviteľmi ČSNS v exile. V roku 1949 ju zatkli a súdili v procese „dr. Horáková a spol.“ a odsúdili na trest smrti, ktorý bol vykonaný 27. júna 1950.

NEMÁME VLASTNÝCH?

A práve tento dátum navrhla Sulíkova SaS ako pamätný deň obetí komunistického režimu na Slovensku. Prečo? Nemáme dosť vlastných martýrov? Ľudí, ktorí obetovali svoj život za samostatné, demokratické a nekomunistické Slovensko? Len nedávno, 20. februára, sme si

Počas vlády pravicovej koalície v rokoch 2010 – 2012 vytvorili „odbornú“ komisiu, ktorá rozhodla o odstránení nápisu z podstavca Svätoplukovej sochy na Bratislavskom hrade, na ktorom stálo, že bol kráľ starých Slovákov.

pripomenuli popravu troch bývalých trenčianskych gymnazistov Alberta Púčika, Antona Tunegu a Eduarda Tesára. Od ich popravy uplynulo iba šesťdesiatdeväť rokov, ale ich životopisci sa správajú ako na politickú objednávku. Prečo? Lebo slovenská

história je stále tabu? Je zaujímavé, že dokonca aj Ústav pamäti národa uvádza ich činnosť len v oblasti boja proti komunistickému režimu a za demokraciu. A kde zostal ich boj za štátnu samostatnosť? Veď Biela légia, ktorej boli členmi, bolo spoločenstvo ľudí angažujúcich sa za obnovu slovenskej samostatnosti. Nie za obnovu režimu! A v tomto smere krivdíme nielen trom na výstrahu popraveným mladým mužom, ale aj slovenskej historiografii. Prečo by 20. február nemohol byť tým pamätným dňom?

POKRIVENÉ DEJINY

V Slovenskej republike existujú najmenej tri centrá historického výskumu – SAV, Matica slovenská a Ústav pamäti národa. A ešte vysoké školy. A stále sme sa nedopracovali ani len k pravdivému obrazu Slovenského národného povstania a povojnového usporiadania pomerov v bývalom Česko-Slovensku. Zaslúžime si vôbec mať vlastné dejiny? Asi mal pravdu teológ Michal Havran, keď povedal: Slovensko je projekt, ktorý zlyhal na celej čiare. Už čoskoro sa budeme môcť o tom presvedčiť.

Vírus COVID-19 zamestnáva zdravotníkov a hygienikov v celej Európe Koronavírus už aj na Slovensku

Ján ČERNÝ – Kresba: Ľubomír KOTRHA

Prvý prípad tzv. koronavírusu už zaznamenalo aj Slovensko. Ide o staršieho muža z obce Kostolište pri Malackách. Nakazil sa na Slovensku. Hospitalizovaný bol v Bratislave. Epidémiu spôsobuje koronavírus SARS-CoV-2 z čeľade Coronaviridae. Ochorenie sa prejavuje najmä kašľom, dýchavičnosťou, horúčkou, zápalom pľúc, v prípade komplikácií môže skončiť fatálne. Inkubačný čas je dva dni až štrnásť dní.

Za osobu v kontakte sa považuje osoba bez symptómov ochorenia, ktorá bola alebo mohla byť v kontakte s pravdepodobným alebo potvrdeným prípadom ochorenia. Za osobu v úzkom kontakte s pravdepodobným alebo potvrdeným prípadom ochorenia sa považuje osoba žijúca v rovnakej domácnosti ako testami identifikovaný chorý. Ďalej je to napríklad osoba, ktorá bola v priamom fyzickom kontakte s chorým, napríklad kašľaním, dotykom použitých papierových vreckoviek, či osoba, ktorá mala osobný kontakt s prípadom COVID-19 do dvoch metrov viac ako pätnásť minút.

U ľudí, ktorí boli v úzkom kontakte s nakazeným (s potvrdenou nákazou), sa stanovuje karanténa na štrnásť dní. Počas nej bude nariadený zdravotný dozor. Ten má sledovať prípadné príznaky, ako sú kašeľ, dýchavičnosť, horúčka.

PRIJÍMANÉ OPATRENIA

Karanténa znamená v podstate akýkoľvek zákaz sociálnych kontaktov (napríklad návšteva kina, spoločenských a hromadných podujatí), zákaz cestovania, izoláciu v domácom alebo nemocničnom prostredí podľa individuálneho posúdenia typu domác-

nosti. Pri bežnom kontakte sa osoba sama sleduje štrnásť dní od ostatného kontaktu s prípadom ochorenia. V prípade objavenia príznakov to okamžite telefonicky hlási ošetrojúcemu lekárovi, ktorý následne postupuje podľa aktuálnych pokynov pre ambulancných lekárov. Ak sa do štrnástich dní od ostatnej expozície nevyskytnú v týchto kontaktov nijaké klinické príznaky, osoby sa ďalej nepovažujú za rizikové.

AKO SA ŠÍRI NÁKAZA

Ochorenie sa šíri kvapôčkovou cestou pri kašľaní či kýchaní alebo predmetmi, ktoré sú bezprostredne kontaminované výlučkami infikovanej osoby. Preto treba v prevencii koronavírusového ochorenia dodržiavať rovnaké preventívne opatrenia ako pri chrípke. A to najmä vyhýbať sa úzkemu kontaktu s ľuďmi s akútnym ochorením dýchacích ciest. Treba si tiež často umývať ruky mydlom a vodou najmenej dvadsať sekúnd alebo použiť dezinfekčný prípravok na ruky na báze alkoholu, najmä pri priamom kontakte s chorým alebo

s jeho okolím. Nedotýkajte sa očí, úst a nosa neumytými rukami. Treba tiež striktné dodržiavať takzvanú respiračnú etiketu

Osoby, ktoré sa vrátili z rizikových oblastí, by si mali kontrolovať svoj zdravotný stav počas štrnástich dní od príchodu z rizikovej oblasti (kašeľ, dýchavičnosť, horúčka), dbať na dôkladnú hygienu rúk, vykonávať zvýšenú dezinfekciu povrchov v domácnosti, kašľať a kýčať do papierových vreckoviek, obmedziť návštevy priestorov s vyšším počtom ľudí, obmedziť cestovanie a obmedziť sociálne kontakty, v prípade klinických príznakov do štrnástich dní po návrate je potrebné telefonicky kontaktovať lekára a informovať ho o cestovateľskej anamnéze. No ani tieto odporúčania ÚVZ SR nezabránili tomu, aby sa vírus nedostal „sprostredkovane“ na naše územie. Do uzávierky tohto čísla sme zaznamenali v SR prvý prípad nakazenia 52-ročného muža z Kostolišta, ktorého pravdepodobne infikoval vlastný syn, čo bol na návšteve Benátok.

Spracované s použitím zdroja – ÚVZ SR

VŠIMLI SME SI

„Naša mládež miluje prepych. Nemá správne správanie. Neuznáva autoritu a nemá úctu pred starobou. Deti odvrávajú rodičom, srkajú pri jedle a tyranizujú svojich učiteľov...“ ponosoval sa Sokrates kedysi medzi rokmi 470 – 399. A rovnako bradatý, len o niekoľko storočí mladší Seneca ako ozvena zdupľoval: „Vôbec si nevážia starých ľudí. Dnešní deti sú hotoví tyran. Nevstanú, keď do miestnosti vojde starší. Odvrávajú rodičom. Jednoducho povedané, sú veľmi zlé...“

Radšej tortellini ako...

Celé týždne visel v aule Paneurópskej univerzity na Tematinskej ulici transparent Radšej tortellini ako Pellegrini...

Zmenilo sa čosi od antiky? Starí stále majú z mladých tiky... Keď na Tematinskej ulici v zhluku petržalských bytoviek, nežne premenovaných na „králikárny“, uskakujem pred drahými autiakmi zvučných značiek, ktorými sa zväžajú na zaplatené prednášky a semináre poslucháči Paneurópskej univerzity – budúci masmediálni čaro-dejníci a žúr-nalisti –, čo budú, súc vyškolení na potreby dneška a propagandy svojimi docentmi a profesormi, informovať o svete a formovať verejnú mienku – prídu mi zavše na myseľ i na jazyk kadejaké hanlivé slová aj antické citáty. Veď sa mi, ale aj matkám s kočíkmi, už viackrát podarilo uskočiť pred parádnyimi limuzinami v poslednej chvíli... Bývam v tejto časti hlavného mesta, a ak by som vedel kde, už by som tam napísal alebo zatelefonoval, aby na tú úzku hradskú pomedzi bloky, ktorú si elitní študenti a ešte elitnejší „dialkari“ (ale tí iba v sobotu) myli s pretekárskou dráhou, namontovali dajaké retardéry. Je to síce nesprávne – oficiálne je to spomalovací prah – ale vo vzťahu aj k tým „fitipaldiovcom“ za volantom dosť výstižné... Možno by im mohla poradiť bývalá premiérka Radičová – etička, ktorá je tam najvyššia akademická autorita, aby boli ohladuplní a autami neohrozovali peších spoluobčanov. Keď som však vlni vo vestibule tej panskej a progresívnej školy počas promócie videl jeden transparent, povedal som si, že by to bolo, ako hádzat hrach na stenu... Už teraz mám strach, čo budú písať do novin!

Text a foto: Emil SEMANCO

Až polovica peňazí, ktoré Slováci minú na potraviny, končí v odpade Draho nakúpenú zeleninu a ovocie si nevážime

Sťažujeme sa, že výdavky na potraviny tvoria najväčšiu časť našich rodinných rozpočtov? Zjavne by nemuseli. Podľa najnovšieho zistenia by sme ich dokázali znížiť aj o polovicu, keby... Keby by sme nenakupovali viac, ako reálne spotrebujeme.

Plytvanie potravinami a množstvo vyprodukovaného potravinového odpadu predstavuje závažný globálny problém, ktorý sa týka aj Slovenska. Vyše polovicu z celkového množstva potravinového odpadu vyprodukuje domácnosti. Na skládkach tak doslova končí polovica peňazí, ktoré Slováci dajú na potraviny.

Obce môžu kompostovaním biologického odpadu z ovocia a zo zeleniny ušetriť finančné prostriedky. „Domácnosti na Slovensku vyprodukujú ročne zhruba štyristo kilogramov odpadu na osobu a majú až päťdesiatpercentný podiel na tvorbe potravinového odpadu na obyvateľa v krajine. Znamená to, že viac ako polovica peňazí, ktoré Slováci minú na potraviny, končí v kontajneroch. Je dôležité, aby sme si to pri nákupe uvedomovali. Namiesto množstva stavme radšej na kvalitu, čerstvosť a lokálnosť. Tie prospejú nášmu organizmu, prírode, chuťovým pohárikom a v nemenej dôležitej miere aj našej peňaženke viac ako unifíkované potraviny dovážané cez pol sveta s množstvom umelých látok,“ vysvetľila Gabriela Matečná, podpredsedníčka vlády a ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Slováci podľa uskutočnených prieskumov najčastejšie zdôvodňujú vyhadzovanie potravín v domácnostiach ich pokazením, uvarením väčšieho

množstva, ako je možné skonzumovať, uplynutým dátumom spotreby, nákupom väčšieho množstva, ako bolo potrebné, respektíve nesprávnym uskladnením, zlým alebo nevhodným spracovaním

ČO INÍ NEPÍŠU

Tony potravín končia v kontajneroch.

a nespĺnením očakávaní vlastností nakúpených potravín. Vyše šesťdesiat percent odpadu z potravín v domácnostiach pritom predstavuje odpad z ovocia a zo zeleniny, významný je tiež podiel hotových jedál, výrobkov z mäsa, mlieka a cereálne produkty.

Podľa Európskej komisie vyplytváme asi osemdesiatosem miliónov ton potravín, čo predstavuje stosedemdesiat tri kilogramov potravinového odpadu na obyvateľa. Aj v prípade Slovenska sa najväčšie množstvo živočíšneho a zmiešaného potravinového odpadu, rastlinného odpadu a zmiešaného komunálneho odpadu tvorí v domácnostiach. Druhý najväčší podiel na plytvaní potravinami má oblasť spracovania potravín (deväť percent). Nasleduje oblasť spoločného stravovania (dvanásť percent) a primárna produkcia (jedenásť percent).

Najväčšiu časť odpadov z domácností tvorí odpad zo zeleniny a z ovocia, ktorý pritom možno využiť, a to formou kompostovania. V súčasnosti potravinový odpad z domácností kompostuje alebo inak zhodnocuje len veľmi malá časť ľudí a až sedemdesiat percent ho zbytočne končí na skládke komunálneho odpadu. Ďalším riešením je využitie potravín ako zdroja špecifických látok a ich recyklácia vo forme krmív, energetické využitie, spaľovanie odpadu a až na poslednom mieste by mali potraviny končiť ako odpad. Dôležité je aj využitie ekonomicky cenných látok z potravín, ako sú esencie, farbivá či oleje, ktoré už spadajú pod potravinové straty a nemôžu byť darované alebo skrmené.

Ján ČERNÝ – Foto: internet

Povolebné etnické otázky

Ivan BROŽÍK

Strany, ktoré fungovali a istý čas zrejme ešte budú fungovať na národnostnom či národnom princípe, vo voľbách „pohoreli“. Etnicita zjavne už nie je to, čo by voličov oslovovalo do takej miery, aby jej dávali hlas. To je základný postreh či odpoveď na otázky nastolené titulkom...

V prípade volebného neúspechu Slovenskej národnej strany je to skľučujúce, pretože ide nielen o najstarší politický subjekt v histórii Slovenska, ale aj o politickú stranu, ktorá v našich dejinách často zohrávala veľmi pozitívnu, ak nie priam národnú existenčnú úlohu. Vráťme sa však do súčasnosti. Slovenskí národníari mali čo ponúknuť a ponúkali to. Boli jedni z mála, ktorí predostierali vízie pre živnostníkov, malých podnikateľov, predkladali reálny sociálny program. Teda mohli zaujať tých – pre väčšinu iných politikov – „zbytočných, nepotrebných, nevytvorených“. Stalo sa však

to, čo sa stalo. Nech si to vedenie strany dôkladne rozoberie a nech sa pokúsi nájsť riešenia na nápravu chýb. Slovensko Slovenskú národnú stranu potrebuje. A potrebovať bude. Ide o to, akú filozofiu jej prisúdia jej vodcovia, aké ciele jej vytýčia a kam chcú so svojou stranickou pomocou Slovensku dospieť.

Iné je to s politickými stranami v oblastiach so žijúcimi etnickými Maďarmi. Iné menšinové etnické strany u nás asi netreba spomínať, ich príslušníci majú vo voľbách spravidla tie isté návyky a „politický vkus“ ako majoritné obyvateľstvo. Potenciál „maďarského voliča“ sa na Slovensku od prvých slobodných volieb pohyboval v rozmedzí desať až dvanásť percent. Ako prvý to pochopil Béla Bugár a v minulosti volebne veľmi efektívne tento potenciál vyťažil. Poistil sa ešte aj tým, že na kandidátky bral aj „Nemaďarov“. Párkrát mu to vyšlo, v roku

2020 však už nie. Zmenil sa totiž aj on, aj maďarský elektorát. A zmenilo sa aj politické prostredie – na slovenskom (maďarskom) juhu a juhovýchode operovali až štyri politické strany a argumentovali takmer takým istým programom a takou istou ponukou. Pritom

KOMENTÁR

oslovovali tých istých voličov. Jasný možný percentuálny strop už vopred – maximálne tri percentá – lídrom týchto strán nič nehovoril. Takáto neblahá vízia ich nedokázala prinútiť ani len rokovať. Egá lídrom boli oveľa dôležitejšie ako záujmy a potreby maďarských voličov. To je, chce sa napísať – našťastie, na Slovensku už tradičný folklór v etnickom maďarskom politickom prostredí.

Ďalšou príčinou neúspechu etnickej politickej ponuky je aj to, že už spomenutý „slovenský juh“ sa národnostne

premiešava. Prichádza sem veľké množstvo mladých slovenských rodín, stačí sa iba pozrieť, ako sa za posledné roky zmenilo národnostné zloženie obcí na oboch brehoch Dunaja od Bratislavy trebárs po Gabčíkovo. Aj v samotnom Maďarsku a v niektorých jeho obciach sa hovorí čoraz viac po slovensky ako po maďarsky. Sú tam jednoducho veľmi vhodné ekonomické podmienky na bývanie, najmä z pohľadu mladých ľudí. Nuž, a nesmierne dôležitým faktorom neúspechu „maďarskej karty“ v parlamentných voľbách 2020 na Slovensku je práve ekonomika, sociálne podmienky. Deti na „maďaroch“ potrebujú školy – aj slovenské školy, potrebujú škôlky, ich rodičia potrebujú zamestnanie, možnosť dopraviť sa za prácou do väčších miest. Iba názvy železničných staníc či obcí v maďarčine im naozaj nestačia. Takisto im to nestačí, ako im nestačí pozerieť sa donekonečna na „dobro umiestneného“ lídra svojej strany, ktorý robí prakticky už tridsať rokov to, čo robí v slovenskej politike, teda, ak môžeme byť trochu „zlí“, okrem budovania si vlastnej moci – nič, prípadne zopár zákulisných hier, ktorých výsledkom majú byť akési skryté výhody pre akési skryté subjekty.

Ukazuje sa tiež, že na voliča na Slovensku už nezaberá ani príveľa „vlastenectva“ v predvolebnej

ponuke politických strán. Ak si na ňom dokonca postavili volebné heslá, zostali bez šance. Zdá sa, akoby vlastenectvo bolo už nielen neznáme, ale aj neželané slovo – to je priama výzva pre budúcich správcov rezortu školstva urobiť s týmto vyvetraným pojmom niečo, niečo obsahovo zaujímavé a dobovo súčasné.

Na tomto mieste je asi vhodné zopakovať výrok zakladateľa Slovenských národných novín Ľudovíta Štúra: „Čím národ nižšie stojí, čím hlbšie v živote telesnom je ponorený, tým menej vážnosti má sám k sebe a tým ľahšie si dá so sebou zahrávať a svoje si odnámať, ako i jednotlivý človek v bahne telesného života zviazaný je bez vážnosti k sebe samému a ľahko sa ... za úžitok telesný nielen s telom, ale aj s dušou zapredá.“ (Život národou. In Orol tatránski, 1846, roč. 2, č. 41, s. 323) Je teda načase, aj po týchto voľbách, začať meniť naše bytie z iba telesného aj na hodnotové. Nespochybniteľne medzi naše najvyššie hodnoty patria naše národy, naše materinské jazyky, naša vlasť, hrdosť na ňu a na to, že sme jej súčasťou. Lenže, musíme jej začať aj niečo dávať – nielen pre nás, ale najmä aj pre ďalšie generácie. To je však už iná téma, a nie je isté, že by sa hodila do povolebného komentára.

Boľavý neúspech vlastencov

Matej MINDÁR

Výsledky parlamentných volieb opäť raz ukázali, že rozdrobenosť národno-kresťanských síl nedokáže zabezpečiť dostatočnú podporu týmto politickým subjektom potrebnú na vstup do Národnej rady SR. Prispieva k tomu aj silný osobný egoizmus ich lídrov. História pouča, ako osobné antipatie Jána Slotu a Anny Belousovej znemožnili Slovenskej národnej strane v rokoch 2002 a 2012 stať sa pevnou súčasťou parlamentnej politiky. Nástupom nového predsedu Andreja Danka sa očakávalo zjednotenie vlastenckých a národných politických síl. Nestalo sa. V roku 2016 sa mu však podarilo Slovenskú národnú stranu vrátiť späť do parlamentu. Mediálny lynč, ale aj nie dobre zvládnutá komunikácia v pozícii druhého najvyššieho ústavného činiteľa sa stali osudnými aj pre SNS. Prelom, keď

sa médiá, ale aj sympatie voličov začali odvracať od šéfa národnariarov, bola kauza kapitánskych výložiek, ktoré mu priznal rezortný minister ako nominant SNS. Politická opozícia to využila. Pravidelne zvýrazňovala jeho jazykové prehršky aj iné

POZNÁMKA

chyby a ich šikovným karikovaním a predostieraním verejnosti spôsobila jeho citeľnú osobnostnú koróziu. Počas štvorročného obdobia pritom A. Danko a jeho strana presadili mnoho pozitívnych opatrení, ako napríklad ústavnú ochranu pôdy, vody, rekreačné i športové preukazy, zníženie daní pre podnikateľov a firmy s obratom do stotisíc eur a iné. Vo voľbách však vyhrávali emócie a príbeh. A tie SNS chýbali, ako aj energia lídrov zabojovať za svoju stranu,

za svojich voličov. Prejavilo sa to najmä počas predvolebných diskusií.

Postupný pád Slovenskej národnej strany nedokázali zastaviť ani jej ostaní členovia. Ústup Slovenskej národnej strany z pôvodných pozícií spôsobila aj dosť nepochopiteľná osobná nevhavnosť Andreja Danka voči Marianovi Kotlebovi. Bohužiaľ, vo verejnosti viac rezonovali posmešky a znevažovanie od opozície. Líder SNS bol naozaj po Robertovi Ficovi druhý terč najvplyvnejších útokov zo strany médií. Verejnosť bola dennodenne konfrontovaná s takýmto obrazom a napokon mu aj podľahla. Voliči zo SNS utekali...

Preto sa výrazná časť jej bývalých voličov pridala k bývalému prezidentskému kandidátovi a sudcovi Najvyššieho súdu SR Štefanovi Harabinovi, ale rozprchli sa aj k iným subjektom. Dokonca do

košiaru víťaza OLaNO Igora Matoviča, čo je vskutku prekvapivé. Nepresvedčil však ani predseda Najvyššieho súdu SR. Napriek veľkým očakávaniam (ale aj vyhláseniam) Štefan Harabin a jeho strana Vlasť ostali vo volebnom prepadosku. Ani sa nepriblížili k hranici, ktorá oprávňuje na vstup do parlamentu. Harabinovci prekvapujúco nedokázali osloviť dostatočný počet národno-kresťanských voličov. Mnohí z nich svoju dôveru presunuli k Mariánovi Kotlebovi, prípadne Borisovi Kollárovi. Najväčšou príčinou neúspechu SNS a Vlasti bola neochota oboch strán vytvoriť spoločnú volebnú kandidátku. Výsledky volieb to jasne dokazujú, veď SNS získala 3,16 percenta a strana Vlasť 2,93 percenta voličských hlasov. Z ich programov vypadol národný rozmer slovenskej politiky. Pozitívne vlastenectvo, jednoznačná láska k slovenskému národu. Ak by našli spoločnú reč, dá sa predpokladať, že by bez problémov prekročili magickú päťpercentnú hranicu. Ukázalo sa, že osobné egá jednotlivých politických lídrov malých i veľkých politických zoskupení sú podstatnou príčinou triesťenia národno-kresťanských síl. Taká je realita.

AKO BOLO, ČO BOLO

Na myšlienky spisovateľa Antona Laučeka som reagoval v besednici *Debilizácia národa II. Hovorilo sa o úpadku školstva. Teraz Lauček pokračoval zamyslením o slovenčine. Začína ho v titulku slovami: „Hanba nám všetkým, že sme dopustili tento stav!“ A pokračuje: „V jazykových testoch na našich stredných školách dosiahli ich účastníci najlepšie znalosti z angličtiny, na druhom mieste sa umiestnila nemčina a katastrofálne dopadla slovenčina. Študenti majú tri hodiny týždenne slovenčinu a šesť hodín angličtinu. Rodný jazyk sme pomyselne šmarili do kúta, silnejú tlaky na to, aby jeho znalosť nebola rozhodujúca pri nástupe na vysokú školu, do zamestnania. Tendencie zjednodušovať ho, sprimitívňovať a zamoravať nadužívaním vulgarizmov sa propagujú najmä cez masmédiá. „Odborníci“ stále viac uvažujú nad tým, aby slovenčina ako predmet vypadla spomedzi maturitných predmetov, aby sa pre ďalšie vzdelávanie a používanie v praxi ukázala ako zbytočná. Treba sa údajne naučiť myslieť*

a vyjadrovať najmä v cudzom jazyku, slovenčina bude časom dobrá len do kuchyne alebo do maštale. Oстане rečou otrokov v srdci Európy a potom už ani tou nie, lebo aj pri montážnom páse bude treba hovoriť anglicky.“

O svetovosti a našej materčine

Peter VALO

Ostré slová spisovateľa z Černejovej postihujú situáciu vo výučbe slovenčiny. A tak nečudo, že poslanci maďarských strán na Slovensku zašli ešte ďalej. Chcú presadiť, aby na školách s vyučovacím jazykom maďarským bola slovenčina len ako cudzí jazyk. Môžu si to dovoliť, keď sa aj na slovenských školách kladie väčší dôraz na angličtinu či nemčinu. V tomto smere je Slovensko rarita. Nuž hľadajme odpoveď na otázku: Prečo sa v iných štátoch kladie dôraz na materinský

jazyk, dejepis a historické povedomie? Odpoveď je jednoduchá. Ich vlády si uvedomujú, že len tieto základné prvky národnej identity vytvárajú hranice medzi národmi v spojenej Európe. Vôbec sa nečudujem, že v sused-

sa citoval Marx, ale nikto ani slovom nespomenul, že písal o Slovanoch ako o bande lupičov. Jeho kolega Engels v pamflete *Demokratický Panslavizmus* pridal: „Zločiny Nemcov a Maďarov na Slovanoch patria k najlep-

i z parlamentu počúvame často mizernú slovenčinu moderátorov a politikov.

Kým česká, maďarská a poľská verejnoprávna televízia produkuje množstvo vlastných programov, naša nás zahľucuje, až na malé výnimky, cudzími, čo sú od našich reálií na míle vzdialené. Do vedomia diváka implantujú virtuálnu realitu neslovenského sveta. Aký to má vplyv na mládež, toho sme svedkami. Kým v iných štátoch Európskej únie uzákonnili rozhlasovým stanicám vysoké percento domácej hudobnej produkcie, u nás dominuje cudzia. Slovník obohatili popkorny, puby, hotdogy, hejtovanie, trattorie... a wau!!!

Zakončím úvahu Laučekovými slovami: „To, čo nedokázala tisícročná poroba a krutá maďarizácia, sa dosiahlo za niekoľko rokov existencie samostatnej Slovenskej republiky. Postupná a zahanbujúca demontáž materčiny z našich miest a dedín, z ulíc, z verejného života a zo vzdelávacích ustanovizní, aká nemá obdobu hádam v nijakom národe. V jej likvidácii svojimi a na svojom území sa Slováci stali skutočne „svetovými“.

šim činom, akými sa nemecký a maďarský národ môžu z dejínach pochváliť.“ Nečudo, že dnešní neomarxisti často vychádzajú z týchto téz.

Naši susedia – Česi, Poliaci a Maďari – majú silnú tradíciu štátnosti. Naša nová sa začala budovať ani nie pred tridsiatimi rokmi. Očakával sa zvýšený dôraz na pestovanie jazyka a historického povedomia. Svoju úlohu mali zohrať rodina, škola, televízia a rozhlas. Stal sa však pravý opak. Z médií

SEBAOBRAHA

Ľudská psychika je veľmi krehká. V čase ohrozenia racionálneho správania masívnymi vonkajšími podnetmi často podlieha a správa sa nezvyčajne aj v prostredí inak bežne rozumne konajúcich ľudí. Polícia Slovenskej republiky varovala, že pri šírení takýchto podnetov môže ísť o trestný čin šírenia poplašnej správy a pátra po ich pôvodcoch. Páchatelom hrozia dva roky väzenia. Minimálne...

Nepodliehajte panike

V ostatných dňoch sa opäť začali objavovať dezinformácie spojené s koronavírusom na Slovensku, ktoré sa šíria z viacerých zdrojov. Polícia preto upozorňuje ľudí, aby sa vyvarovali týmto hoaxom. Zdieľanie takýchto informácií sa považuje za trestný čin šírenia poplašnej správy a ochrancovia zákona už dokonca začali v jednom z prípadov vyšetrovanie. Na Slovensku boli zaznamenané falošné esemes správy a šírenie informácií o „zaručených“ prípadoch nákazy. Koronavírus však u nás nebol potvrdený (redakčná uzávierka textu bola 5. marca). O nových zisteniach informovala slovenská polícia na svojom oficiálnom účte Hoaxy a podvody – Polícia SR, kde zároveň varuje ľudí pred ďalším šírením takýchto správ, čo môže mať trestnoprávne následky. Slovníci však mohli uveriť falošným informáciám a esemes správam, ktoré sa na Slovensku v ostatných dňoch rozšírili. V prvom prípade šírenia poplašnej správy išlo o textové správy. V esemes správach bola ako odosielateľ uvedená skratka MV SR (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky). Obsah správy hovorí o evakuácii obyvateľov pre šírenie koronavírusu a vyzýva ich, aby sa v určený dátum dostavili o dvadsiatej druhej hodine na adresu v Trnave. Ministerstvo vnútra však nerozosiľovalo nijaké textové správy obyvateľom a telefónne číslo, z ktorého boli odoslané, je podľa polície falošné. Keďže ide o závažný trestný čin šírenia poplašnej správy, ktorá by mohla ovplyvniť mnohých ľudí, začala polícia s trestným stíhaním. V prípade dokázania viny hrozí páchatelovi podľa Trestného zákona č. 300/2005, paragrafu § 361 za šírenie nepravdivej poplašnej správy odňatie slobody až na dva roky. Falošné informácie pritom neobišli v ostatných dňoch ani Facebook, kde polícia zaznamenala viacero hlásení o „zaručených“ prípadoch nákazy koronavírusom. Boli to zas „správy“, v ktorých sa hovorí o potvrdených prípadoch v niekoľkých slovenských mestách vrátane Bratislavy, Trenčína či Humenného. Tieto správy mali byť vládou údajne zatajované pre parlamentné voľby a aby nevznikla panika. Na Slovensku však doteraz nebol potvrdený ani jeden prípad nákazy koronavírusom. Doteraz bolo overených stotrinásť vzoriek a všetky boli negatívne.

V prípade, ak sa k vám dostane „zaručená informácia“ alebo dostanete na mobilný telefón podobnú textovú správu, nepodliehajte panike, najskôr si ju overte. Buď u samosprávy obce, alebo ak sa cítite v tíesni aj na linke polície č. 158, prípadne č. 112. Súbežne si pustíte doma verejnoprávny rozhlas alebo verejnoprávnu televíziu, ktorá v čase skutočnej krízy má povinnosť zo zákona uvoľniť vysielací priestor všetkým orgánom a inštitúciám na vysielanie korektných a oprávnených pokynov obyvateľstvu.

Ján ČERNÝ

Profesor Jozef SIPKO: Svet je stvorený pre šťastie, ktoré sa odráža aj v jazyku Žičlivé ľudské vzťahy sú najväčšia hodnota života

Zhovárал sa Lukáš PERNÝ – Foto: autor

Štrnásteho februára 2020 oslávil významné životné jubileum – sedemdesiat rokov – slovenský vedec, učiteľ ruského jazyka a kultúry, lingvokulturoológ prof. PhDr. Jozef SIPKO, PhD. Ako pedagóg vedie svojich študentov k učte k národným tradíciám, ku kultúre, k slovenskej identite a k humanistickej filozofii. Poslucháčom tiež odovzdáva myšlienkový odkaz veľkých dejateľov, ako boli Lev Tolstoj, Alexander Puškin, Pavol Jozef Šafárik či Dušan Makovický. Narodil sa v rusínskej obci Kamienska, absolvoval štúdium na Univerzite Pavla Jozefa Šafárika (ruský jazyk a história) a študoval aj na štátnej univerzite v Krasnodare. Učil na strednej škole, neskôr na oddelení ruského jazyka a literatúry. V súčasnosti pôsobí v Inštitúte rusistiky v Prešove, kde sa aktívne zapája nielen do akademického života, ale aj do kultúrno-spoločenských podujatí Ruského centra, kde hostí obohacuje svojimi vedomosťami o ruskej a vo všeobecnosti slovenskej kultúre. Publikoval okolo tristo vedeckých prác, niekoľko monografií, má za sebou rad zahraničných vystúpení. V roku 2003 získal titul profesora. Venuje sa ruskej lingvistike, politickej lingvistike a skúmaniu špecifických vlastností jazyka a jeho súvislostí s mentalitou národov. Pri príležitosti sedemdesiatych narodenín sme ho oslovili na interview pre čitateľov Slovenských národných novín.

Autor interview Lukáš PERNÝ s našim popredným lingvokulturoológom, rusistom prof. Jozefom SIPKOM, rodákom z rusínskej obce Kamienska pri Starej Lubovni

Profesor Jozef SIPKO v kruhu príbuzných a dobrých známych na oslave životného jubilea

• V prvom rade vám chceme zablahoželať aj v mene čitateľov k okrúhlemu výročiu a popriať úprimne veľa zdravia, šťastia, spokojnosti a inšpirácie pri písaní kníh a štúdií. Vydali ste vyše tri stovky prác. Ktorú z nich považujete za najdôležitejšiu a ako by ste definovali lingvokulturoológiu pre bežného človeka mimo akademickej pôdy?

Zrejme najväčší ohlas mala kniha Lingvokultúrne kódy ruského smiechu (2015). Vyšla po rusky a niektorí Rusi mi povedali: „Vy nás poznáte lepšie ako my sami seba.“ To teda bolo významnenie. O lingvokulturoológii asi takto: Skúma najtypickejšie etnokultúrne charakteristiky či príznaky, mentalitu a iné ukazovatele národa prostredníctvom jazykových kódov. Teda prostredníctvom rôznych jazykových foriem ňou hľadáme a nachádzame mnohé typické vlastnosti národa.

• Náš týždenník nadväzuje na odkaz štúrovcov a ich vodcu. Čo pre vás znamená štúrovská tradícia a prečo je podľa vás dôležitá pripomínať význam národnej kultúry?

V múdrych knihách sa píše: Národy sú kvety Zeme. Keď zaniká nejaká rastlina alebo živočích, tak ich vedci uvádzajú v zozname ohrozených druhov. No ešte väčšiu ochranu potrebujú národy vo svojej pôvodnej kultúrnej prezentácii. Štúrovci v prvom rade bojovali za pevné ukotvenie našej etnokultúry ako jedného z krásnych kvetov našej matičky zeme. Tento ich odkaz má tú najväčšiu hodnotu a je stále rovnako aktuálny.

• Ako hodnotíte súčasný kultúrno-spoločenský diskurz z pohľadu lingvokulturoológie?

To je na dlhšie. V podstate svet je stvorený pre šťastie, ktoré

sa v jazyku odráža v jednoznačne pozitívnej komunikácii s veľmi bohatými podobami. Je zrejme, že v našich komunikačných aktivitách by mali prevládať jazykové formy družnosti, žičlivosti, lásky, dobroty, radostia pod., a to je prirodzená podstata a poslanie takého genálneho daru, akým jazyk nesporne je. No v súčasnej komunikácii jednoznačne prevažuje negatívny až nenávisťný či homofóbny kontext, čo je neraz nepochopiteľné. Príkladom je jeden z predvolebných sloganov: Podme do nich! Na mňa to pôsobí šokujúco!

• Keby ste mali len jednu vetu zanechať silné posolstvo, aké by bolo pre SNN?

Nech zostanú stále slovenské, slovenské, nech posilňujú ducha Slovanov – ľudí toho istého slova. Veď nás je okolo tristo miliónov, budme čo najpevnejšou súčas-

ťou tohto etnokolektívu. Lebo iba v slovanskom svete je naša záchrana.

• Čo je podľa vás najkrajšia hodnota ľudského života?

Ja som vlastne celý život v školstve... Od materskej školy až po terajšie zamestnanie. Naučil som sa, že k najväčším hodnotám patria žičlivé ľudské vzťahy. Preto si mimoriadne rád a často spomínam na svojich skvelých učiteľov... aj na mojich študentov. Pri týchto dvoch skupinách ľudí nikdy nepoužívam slovo „bývalí“. Lebo ten ľudský vzťah zostal vo mne doteraz. Skutočný učiteľ sa dokáže rozdávať. Je to človek, ľudomilný – homofilný, a keď vás po rokoch či desaťročiach stretne vaši študenti, vaši učiteľia a veľmi milo sa s vami rozprávajú a cítite, že sa tešia z toho stretnutia, tak nič krajšie v tomto živote nepoznáme.

MEDZI NAMI

Po tom, čo EÚ musela prehltnúť horkú pilulku zabalenú v „blisteri“ brexit, čaká ju ďalšia dystymia, čiže rozladenie alebo porucha nálady, ktorú zapríčinila v týchto dňoch dlhodobá neliečená choroba – migrácia. Druhým ohrozením zdravia nášho starého kontinentu je začínajúca sa epidémia koronavírusu s mortalitou 3,4 percenta postihnutej populácie, čo dosť výrazne prevyšuje úmrtnosť chripky. Kým za to druhé ohrozenie Európska únia nemôže, za to prvé si musí sypovať svedomie sama.

Korene problému migrácia pozná každý Európan. Ten problém nespôsobilá vojna na Blízkom východe ani živoriace obyvateľstvo Afriky, ale hlúpa politika nemeckej kancelárky, ktorá vívala prvých migrantov vo svojej krajine s otvorenou náručou a bonmotom pre médiá: Zvládneme to! Po dvoch rokoch pokusov o integráciu migrantov v Nemecku napísala spisovateľka Katja Schneidtová knihu Nezávládneme to a v nej živo opísala svoje skúsenosti mimovládnej aktivistky s neprispôsobivou islamskou mládežou, ktorá v prvej migračnej vlne zaplavila krajinu. Jej kniha je vlastne svedomie ženy rezignujúcej na úprimné úsilie pomôcť, lebo o jej pomoc začle-

niť mladých migrantov do nového kultúrneho prostredia, nikto z jej nezvládnuteľných a často agresívnych klientov nestál...

Lstivý a vypočítavý Recep Tayyip Erdoğan otvoril hranice a na bránu EÚ búcha ďalšia masívna vlna prevažne mladých ľudí túžiacich po bezprácnom

takto predsa nevita multikultúrna Európa utečencov. Premiér Kyriakos Mitsotakis hovorí: „Moju povinnosťou je chrániť suverenitu mojej krajiny. Súčasne s tým Grécko poskytuje veľkú službu celej Európe. Hranice Grécka sú aj hranicami Európy a my ich ochránime.“

Obrozenia Únie aj Slovenska

Ludovít ŠTEVKO

európskom živobytí. Veľký problém majú Gréci – desaťtisíce migrujúcich osôb z Afganistanu, zo Sýrie, z Bangladéša a z Pakistanu berú hraničné priechody na grécko-tureckom pomedzí útokom. Doterajší modus operandi prestáva fungovať; migranti s pokrikom Alláhu akbar lámu ploty, hádžu kamene a polícia i vojsko odpovedajú slzotvorným plynom a omračujúcimi granátmi – chránia pozemnú schengenskú hranicu EÚ dlhú sto kilometrov. Migrantmi preplnený ostrov Lesbos bránia miestni občania pred vylodením ďalších príšielcov a napádajú asistujúcich mimovládnych aktivistov. Je to zlý deň pre demokraciu, hlásia tzv. neziskové organizácie;

Črtajúca sa vládna moc na Slovensku má iné povolebné starosti. Andrej Kiska, ktorý so svojou skupinou ledva preliezol do parlamentu, sa správa ako víťaz volieb. On má vo veciach migrácie jasno: Slovensko môže podľa neho prijať niekoľko tisíc takých utečencov... Frau Merkel mlčí, migrácia je už na pleciah predsedníčky Európskej komisie Ursuly von der Leyenovej. Tá po návšteve inkriminovaných hraníc vrtulníkom predložila akčný plán na podporu Grécka, aby nám tam nevznikla humanitárna katastrofa. Zasadneme, prerokujeme, posúdime a možno rozhodneme, že zaplatíme Turkovi ďalšiu trojmiliardovú gázu, aby nás opäť

nevydieral migrantmi. Sme predsa bohatí Európania.

Štáty Európy, Slovensko nevynímajúc, čakajú zásahy do rozpočtov. Koronavírus vytláča z vreciek daňových poplatníkov Európskej únie ďalšie miliardy eur. Ako oznámil taliansky minister hospodárstva Roberto Gualtieri, jeho vláda v boji proti vírusu vynaloží predbežne sumu 3,6 miliardy eura, a to je epidémia iba v začiatkoch. V USA je panika – ľudia tam vykupujú obchody s potravinami, zásobujú sa na obdobie očakávanej karantény. Zrejme ani nás pohroma neobíde, veď choroba prepukla v susednom Česku, Rakúsku i Poľsku. My však budeme mať novú vládu, a ako sa hovorí – nová vláda, ako aj nová metla všetko vymetie. Aj chorobu?

Horšia je predpoveď OECD, že vinou epidémie koronavírusu sa svetová ekonomika ocitne na pokraji recesie a jej rast by sa mohol v roku 2020 znížiť až na 1,5 percenta. Červená čiara, za ktorou nasleduje hospodárska kríza, sa môže ľahko prekročiť, a to nám na Slovensku nepomôže ani liečba sacharínom. Vlastne ani ten sacharín nám nebude mať kto naordinovať. Zdá sa, že tak skoro nebudeme mať ani ministra zdravotníctva, ktorý sa dokáže rýchlo zorientovať v novom zodpovednom úrade...

Zahranie o voľbách u nás mieni, že znamenali nástup náhodných ľudí

Ešte sa len ukáže, či vyhrala dobrá zmena

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Okrem izraelských médií, zamestnaných tamojšími voľbami, sú výsledky parlamentných volieb na Slovensku na prvých miestach pozornosti v zahraničí. Nebolo prakticky média, ktoré by sa nevenovalo pomerom na Slovensku a úvahám, ako sa budú vyvíjať.

To výrečne hovorí o medzinárodnom význame, lebo zároveň došlo na svetovej scéne k prelomovej dohode medzi USA a afganským Talibanom, ktorá by mala ukončiť najdlhšiu vojnu v dejinách USA. Zároveň Turecko v cynickej hre priláča Európsku úniu k múru a otvorilo hranice pre ďalšiu masovú vlnu utečencov. Turecký prezident nám pred očami predviedol, ako veľmi Únia znáša následky dlhoročného amerického úsilia zvrhnúť legitímnu vládu v Sýrii.

NEVÍDANÁ ROZHODNOSŤ

Budapeštianska Népszava hovorí, že slovenský volič s doteraz nevídanou rozhodnosťou volil zmenu. Lenže skúsenosť nasvedčuje, že po odstránení korupčnej vlády nevyhnutne nenastúpi niečo lepšie. Podobný názor má vplyvný denník Süddeutsche Zeitung. Podľa tohto periodika k moci sa dostal Igor Matovič, ktorý sa chce spojiť so stranami, ktoré vyvolávajú strach pred migrantmi a prejavuje sa u nich len málo porozumenia pre menšiny a zo slova „liberál“ urobili nadávku. Noviny však menovite nehovoria, ktoré strany budúcej koalície to sú. Podľa Süddeutsche Zeitung Matovič sa chce odlišiť od Poľska a Maďarska, ale pokiaľ ide o otázku prijímania utečencov, zostane aj jeho vláda na doterajšom kurze so štátni Vyšehradskej štvorky. „Zlo prehralo, ale či skutočne dobro vyhralo, to sa ešte len ukáže,“ uzatvára nemecký denník.

Nemecký denník TAZ, stojaci najmä na zbierkach a finančných podporách čitateľov a spojený s parlamentnou stranou zelených, konštatuje: Matovič pri tvorbe vlády a osobitne ústavnej väčšiny bude potrebovať hlasy tretej najsilnejšej strany Sme rodina oligarchu a populistu Borisa Kollára. To, že sa strana Progressívne Slovensko, ktorá

je politickou vlastou prezidentky Zuzany Čaputovej, nedostala do parlamentu, odkazuje Matoviča na Kollára. Ten je jazýčkom na váhach, iná možnosť sú len hlasy ĽSNS Mariána Kotlebu, ktorá sa cíti dedičom klerikálno-fašistickej korporativistickej tradície prezidenta Jozefa Tisa. K tejto vlne sa pridala pred voľbami aj ruský Kommersant: „Vo voľbách na Slovensku nie je hlavné ani tak to, že SMER príde o vládu, ale to, že druhou najsilnejšou stranou sa môže stať profašistická a neonacistická strana.“

MÝLKA SPIEGLU

Týždenník Der Spiegel, ktorý len niekoľko dní pred voľbami tiež strašil, že vo voľbách môžu pravcoví extrémisti triumfovať a ďalší východoeurópsky štát sa obráti doprava, výsledky volieb hodnotí ako prekvapujúci triumf strany, ktorá vyhrala s tým, že sa chce zbaviť mafie. Stávala sa proti zavedeným štruktúram. Po voľbách tvrdila, že v roku 1989 sa Slovensko zbavilo komu-

nizmu, v roku 1998 mečiarizmu a v roku 2020 mafie.

SLOVENSKÝ ZELENÝ

„Ak je pre vás zaujímavé a chcete vedieť, čo sa stane s Ukrajinou, pozerajte sa na Slovensko. Vo voľbách budú stále vyhrávať nielen obyčajní, ale najmä náhodní ľudia,“ konštatuje o. i. ukrajinská Expreso.tv. Slovensko sa zaradilo do všeobecného trendu „obyčajní ľudia“ proti „vypaseným politikom“ natoľko, že to láka víťaza volieb a lídra strany Obyčajní ľudia Igora Matoviča nazvať sa „slovenským Zelenským“.

Treba však poznať najnovšie dejiny Slovenska. V podstate, ak by nebolo vraždy Jána Kuciaka a jeho nevesty Marty Kušnírovej, Robert Fico by bol býval mal možnosť formovať novú vládu a všetky možnosti spravovať štát ešte päť a možno aj desať rokov. Fico, mnoho rokov spravujúci štát, priam naučil Slovákov dýchať populizmom ako vzduchom. Ficova vláda však práve populizmom zasiala v slovenskej spo-

ločnosti nedôveru k politikom ako takým. A práve preto ho mohli poraziť len ešte väčší populisty, pretože nezostali nijaké politické sily, ktoré by vo verejnosti mali autoritu. Jednoducho, také na Slovensku nezostali. Nebolo takých, ktoré by mali rešpektovaných lídrov, a tak sa vynorili protivníci z ulice. Rešpekt, úcta k politickému procesu, chápanie politiky ako profesie, jednoducho to už Slováci nemajú, toho už na Slovensku niet. A to isté očakáva aj Ukrajinu. Aj u nás na Ukrajine odteraz budú stále vo voľbách vyhrávať náhodní ľudia, tvrdí ukrajinské médium.

PÔSOBIVÁ KAMPAŇ

Poľská Gazeta Wyborcza sa sústreďovala na Igora Matoviča a jeho „geniálnu volebnú kampaň, v ktorej sa mu podarilo ako politikovi s čistými rukami viesť boj proti korupcii“. Ludom sa to páčilo, pretože v krajine sú silné antikorupčné nálady. Deutschlandfunk zasa cituje médiá, ktoré hovoria, že týmito výsledkami sa Slovensko nebezpečne priblížilo k Poľsku a k Maďarsku, ktoré si dobrovoľne vybrali úlohu európskeho pária. Víťaz volieb s ultrakonzervatívcami, ekológmi a liberálmi na kandidátke je ťažko definovateľný, je ťažko predpovedať, ktorý prúd sa v hnutí presadí.

ČIERNÁ REKLAMA

Ruský Sputnik sa voľbám venoval mnohostranne. Okrem iného konštatuje, že len na prvý pohľad je paradoxné, že práve dve najsilnejšie opozičné strany výrazne lídrov Matoviča a Kollára zobrazi Kotlebovcem – Ludovej strane naše Slovensko veľmi veľa voličov. Sputnik pripomína, že už pred časom predpovedal, že cieľom opozície bolo definitívne odstrániť vládnuce strany SMER a národnú SNS z možností formovať slovenskú politiku a štát, teda ich cieľom bolo absolútne zmeniť politickú mapu Slovenska. Pripomína tiež, že v kampani zohrala významnú úlohu negatívna, tzv. čierna reklama. Pozoruhodné bolo, že sa vôbec nehovorilo o zahraničnej politike. Za mimoriadne znepokojujúce označil fakt, že po prvý raz od roka 1989 nebudú v parlamente predstavitelia voličov maďarskej menšiny. Pritom na rok 2020 pripadá storočnica Trianonskej zmluvy, ktorá medzinárodne určila južné hranice Slovenska.

NA MARGO

Spolu s rekordne vysokými platbami za energie, ktoré veľa Ukrajincov vníma ako poslednú kvapku trpezlivosti s novou politickou verchuškou, rýchlo padá popularita Zelenského „komandy“. Kedysi masovo obľúbený prezident sa snaží desivý prepád dôvery zachraňovať rošádami na politickej šachovnici. Rok po voľbe prezidenta, na ktorého väčšina Ukrajincov vzhliadala priam ako na spasenie, a pol roka po zostavení jednofarebnej vlády jeho strany Sluha ľudu možno konštatovať, že zoskupenie mladých Zelenského „pionierov“ (ako ich nazval jeden z politológov) smeruje k predvídateľnému krachu. Po tom, čo sa prezidentovi nepodarilo urýchlené nastolenie mieru a reintegrácia Donbasu, po tom čo nevidno žiaden posun v boji s korupciou, ako bolo sľubované, nespokojnosť ľudí rastie.

Zelenského mocenské rošády

O to viac, ak sa ekonomika nezlepšuje a namiesto nerealizovaných sľubov nová moc svoju pozornosť koncentruje na aktivity, ktoré pred voľbami neakcentovala. Prvou vážnou trhlinou na fasáde imidžu Zelenského tímu bol zákon o predaji pôdy, ktorý sa vláda pod taktovkou prezidenta snažila presadiť rýchlo po voľbách, kým sa ľudia nepreberú z eufórie. Zákon však prekvapujúco narazil na veľký odpor nielen opozície, ale aj na masový nesúhlas občanov. Po tom, čo sa opozícii podarilo obštrukciou v podobe štyroch tisícov pozmeňujúcich návrhov pozdržať zamýšľaný rýchly proces a zahliť Verchovnú radu prinajmenšom do apríla, možno povedať, že hoc aj vláda presadí svoj zámer, vyjde ju to draho. Na predaji pôdy a privatizácii strategických podnikov totiž vykrváca občianska podpora vláde i prezidentovi.

Zelenskýj v snahe zvrátiť tento proces začal s personálnymi zmenami. Najprv sa rozlúčil so šéfom prezidentského úradu Andrijom Bohdanom, ktorého vo februári tohto roka vystriedal Andrij Jermak, a najnovšie sa objavili špekulácie o výmene premiéra Oleksija Hončaruka, výmene časti ministrov či celej vlády. Fámy sa potvrdili 4. marca na mimoriadnom zasadnutí Verchovnej rady. Premiér a väčšina ministrov bola vymenená. Novým premiérom sa stal vicepremiér a finančník Denys Šmyhal. V pozadí týchto zmien sú aj frakčné boje vnútri vládnej strany a snaha o porozumenie medzi oligarchami Igorom Kolomojským, ktorého vzťahy so Zelenským sa v poslednom čase zhoršili, a Rinatom Achmetovom, ktorý získava čoraz väčší vplyv na exekutívu (jednou z obetí tohto boja bol práve Kolomojského človek A. Bohdan). Novým premiérom sa stal človek R. Achmetova, vo vláde však ostal na dôležitom poste ministra vnútra Kolomojského človek Arsen Avakov. Už teraz však môžeme smelo povedať, že Zelenského výmena figúr bez výraznej zmeny politiky nebude mať väčší vplyv na jeho záchranu.

Martin JARINKOVIČ

Banky hľadajú spôsoby, ako si neznížiť zisky vyšším bankovým odvodom

Menšia sieť pobočiek a viac poplatkov

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

V závere minulého roka sa okrem schvaľovania štátneho rozpočtu na tento rok najviac diskutovalo o dosahu zvýšeného bankového odvodu a reakciách bankového sektora naň, a teda aj na jeho schopnosť úverovať firmy pri terajších nízkych úrokových sadzbach. Navyše sa od tohto roka zhorší ponuka úverov domácnostiam v tom, že až na malé výnimky budú splátky úveru môcť byť už len do výšky šesťdesiatich percent z ich čistého príjmu, namiesto doterajších osemdesiatich percent.

O tom, že spomenuté zmeny zásadným spôsobom ovplyvnia podnikanie v bankovom sektore, nikto nepochybuje, preto očakávame, aké následné opatrenia sa banky rozhodnú prijať. So zvyšovaním bankových poplatkov napokon už začali, najmä pri manipulácii s hotovými peniazmi a mincami, a tiež začali znižovať bankovú pobočkovú sieť, a tým znižovať ich prevádzkové a mzdové náklady.

BANKOVÝ ODVOD

Pokiaľ ide o bankový odvod treba povedať, že tých 289 miliónov eur v tomto roku nebude príjem do štátneho rozpočtu, ale ide o účelovo viazané peniaze na osobitnom účte štátnych finančných aktiv na financovanie neočakávaných finančných problémov v bankovom sektore, čo sa doteraz nestalo. Podľa všetkého bude mať bankový odvod nielen ochrannú funkciu finančného trhu, ale v prípade narastajúceho deficitu v štátnom rozpočte aj funkciu peňažného stabilizátora. A tak ak dnes právnické osoby platia zo zisku dvadsaťjedenpercentnú daň, banky vrátane bankového odvodu odvedú zo zisku aj viac ako tridsať percent.

Slovenské banky v rukách zahraničného kapitálu dosahujú o tretinu vyššiu mieru výnosnosti kapitálu, ako je

priemer v Únii, čo malo dosah nielen na ich daňovú povinnosť voči štátnemu rozpočtu, ale aj na objem vyplatených dividend zahraničným vlastníkom. Príčiny, prečo sú ich zisky nižšie, ako dosahujú banky v ostatných krajinách Vyšehradskej štvorky, je terajšia menová politika Európskej centrálnej banky. Vinou neustáleho

FINANČNÝ SERVIS

zadlžovania väčšiny členských krajín eurozóny, znižuje úrokové sadzby na peniaze, ktoré požičiava komerčným bankám. V prípade, že ich banka nedokáže investovať a ukladajú sa na ich účty v ECB, platia banky navyše penále vo výške 0,5 percenta. Na obranu bánk treba povedať, že zo svojich výnosov sú dnes povinné vytvárať dvojpercentný proticyklický vankúš z objemu aktiv, platiť do jednotného rezolučného mechanizmu a do fondu ochrany vkladov v rámci bankovej únie, a tiež od tohto roka aj možno do systému ochrany vkladov finančného sektora v rámci eurozóny. Preto sa nemôžeme čudovať, že proti poklesu ziskovosti, pod ktorý sa okrem odvodu podpisujú aj terajšie nízke úrokové sadzby, hľadajú argumenty, prečo tento vyšší bankový odvod skôr neplatí. V ich snahe

nepomohla ani ECB, ktorej stanovisko má len odporúčací charakter, a tak sa banky podľa všetkého obrátia na ústavný súd. Aký bude mať vyšší bankový odvod vplyv na úverovanie firiem a domácností, si teda musíme počkať. Podľa názoru guvernéra NBS Petra Kažimíra je slovenský bankový sektor kapitálovo primerane vybavený a zatiaľ ziskový. Z dôvodu jeho poklesu však NBS zaviedla spomínaný proticyklický vankúš a navyše sprísnila podmienky poskytovania úverov domácnostiam.

ÚVEROVÁ BRZDA

V júli minulého roka sprísnila NBS podmienky poskytovania úverov, pokiaľ išlo o ich výšku, len do deväťdesiatich percent z ceny založenej nehnuteľnosti, a zároveň stanovila, že celkový dlh žiada-

tela o úver by nemal prekročiť osemnásobok jeho ročného príjmu. Zároveň umožnila výnimky pre mladých do tridsiatich piatich rokov s príjmom do 1,3-násobku priemerného platu. Od tohto roka sa však podmienky poskytovania úverov znovu sprísňujú v tom, že maximálna mesačná splátka môže byť po odpočítaní životného minima len šesťdesiat percent z ich čistého príjmu, pritom na obdobie prvého štvrtroka dostali banky možnosť niektorým žiadateľom o úver poskytovať výnimky.

OBMEDZENIE ÚVEROV

Obmedzuje sa tiež čerpanie spotrebných úverov, ktorými žiadatelia financovali chýbajúce peniaze na kúpu nehnuteľnosti, keďže aj ich splácanie sa bude zaoštievať do spomínaných podmienok, obmedzujúcich maximálnu mesačnú splátku z úveru. Pokiaľ hypotekárne úvery sa mohli splácať až do tridsiatich rokov, zatiaľ spotrebný úver je splatný do ôsmich rokov, čo má vplyv na výšku splátok. Dôvod, prečo NBS sprísnila podmienky čerpania úverov, je spomalenie ekonomiky, čo zvyšuje riziko nárastu zlyhávania úverov, ktoré by tak ohrozili stabilitu bankového sektora. Spomínané opatrenie určite obmedzí čerpanie úverov predovšetkým pre menej solventné domácnosti, čo zároveň bude znamenať aj pokles bankového zisku, a teda aj nižších daní do štátneho rozpočtu. Ako budú na tento stav reagovať žiadatelia o úver a banky, závisí aj od menovej politiky Európskej centrálnej banky, od vývoja inflácie, ako aj dostupnosti a cien nehnuteľností. Ak terajšia inflácia je u nás okolo troch percent a úrokové sadzby na úvery sú okolo 1,5 percenta, viac sa oplatí peniaze si požičiavať, ako ich šetriť, a preto v zadlžovaní budú domácnosti určite pokračovať.

Momčilo BABIČ: Pre Srbsko je Slovenská republika priateľskou a bratskou krajinou

Slováci sú Srbom jedným z najbližších národov

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív M. B.

Vzťahy srbského a slovenského národa sú niekoľko storočí vystavané na vzájomnej úcte a porozumení. Srbská republika si váži postoj Slovenskej republiky, ktorá ako jedna z mála krajín Európskej únie odmietla uznať jednostranné vyhlásenie nezávislosti Kosova. Viac o tejto téme sme hovorili s mimoriadnym a splnomocneným veľvyslancom Srbskej republiky v SR prof. Dr. Momčilom BABIČOM.

• Ako hodnotíte vaše doterajšie pôsobenie v Slovenskej republike?

Prezident a vláda Srbskej republiky mi preukázali veľkú česť vymenovaním za mimoriadneho a splnomocneného veľvyslancu v Bratislave. Slúžiť svojej vlasti a ľudu v krásnej a priateľskej krajine, akou je Slovenská republika, je skutočne mimoriadne privilegium. K tomu som osobne prispel rozhodujúc sa medzi niekoľkými možnými alternatívami. A som spokojný s touto voľbou. Moju prácu budú, samozrejme, hodnotiť tí, ktorí si ma vybrali. Bez falošnej skromnosti som osobne veľmi spokojný s dosiahnutými výsledkami.

• Srbsko-slovenské vzťahy boli vždy na veľmi dobrej úrovni. Ako vnímajú občania Srbska našu republiku?

Prišiel som sem okrem iného aj pre to, že nás spájajú stáročne dobré vzťahy a skoro vôbec neexistujú bilaterálne problémy, niet konfliktov v nijakej otázke, pretože si Slovenská republika múdrou politikou vo vzťahu k otázke, ktorá je pre Srbov najbolestivejšia – otázke neuznania jednostranne vyhlásenej nezávislosti Kosova, zaslúžila našu zaslúženú úctu a uznanie. Budem veľmi úprimný a nezvyčajne otvorený: odjakživa sme my Srbi mali radi Čechov a Slovákov, možnože v minulosti dokonca o čosi radšej Čechov, ale dnes oveľa radšej Slovákov. Pre Srbskú republiku je Slovenská republika priateľskou a bratskou krajinou a národom, jedným z najbližších spomedzi všetkých.

• Maďarizácia nemaďarských národov Uhorska v 19. storočí postihla srbský i slovenský národ. V roku 1826 v Pešti založila srbská inteligencia Maticu srbskú. Aký význam pripisuje vaša vláda najstaršej srbskej kultúrnej a vzdelávacej ustanovizni?

Naše národy spájajú dlhoveké väzby. Prví Srbi v moderných dejinách masovo prišli na toto územie pred minimálne šiestimi storočiami, utekajúc pred osmanskou agresiou, zatiaľ čo prví Slováci na územia, kde boli Srbi väčšinovým národom – do Vojvodiny – pred tromi storočiami. Sem, to znamená na územie dnešného Slovenska, na Moravu a do Maďarska. Matica srbská je najstaršou kultúrno-osvetovou inštitúciou nášho národa a zároveň jednou z najvýznamnejších ustanovizní. Vláda ju veľmi rešpektuje a pomáha jej v rámci možnosti. Verím, že v budúcnosti to bude robiť ešte viac a mocnejšie, pretože projekty, ktoré Matica môže a má realizovať, majú najväčší národný význam. My aj Slováci dobre vieme, aké ťažké je zachovať si identitu, jazyk a písmo.

• Nie je tajomstvo, že Srbská republika má s Ruskou federáciou dlhodobu nadštandardné vzťahy. Čo je ich podstata?

Ako hovoríte, nie je to tajomstvo. My neskrývame tieto dobré vzťahy. Lenže hlavným cieľom našej krajiny je plnoprávne začlenenie do Európskej únie, dokonca aj po brexite. To však neznamená, že teraz musíme „prerušit dobré vzťahy“ so stáročnými priateľmi. S Ruskom sme boli spojenci v oslobodzovacích vojnách, pri

Napriek diplomatickým zvyklostiam srbský veľvyslanec v Slovenskej republike Momčilo BABIČ bol pri pomeneňovaní niektorých problémov pre náš týždenník nezvyčajne úprimný.

obrane krajiny a národa. Rusko nám i dnes pomáha v súvislosti s Kosovom a Metohijou a spolupracuje s nami aj v oblasti energetiky a vojenskej kooperácie. Všetok plyn, ktorý spotrebujeme, nakupujeme v Rusku. Za túto voľbu niet náhrady.

• Čiernou škvrnou našej nedávnej histórie je nešťastná občianska vojna v bývalej Juhoslávii. Ako ste sa vyrovnali s touto skutočnosťou?

Samozrejme, bolo to veľké nešťastie. Ja na toto nešťastie hľadím ako na zvonka indukovanú tragédiu. Naivne sme verili, že okolitý svet chce Juhoslávii dobre, a takisto aj Srbsku – vďaka príspevku k budovaniu tzv. socializmu s ľudskou tvárou, liberálnejšieho v porovnaní s inými socializmami. Namiesto toho prišlo k zákerným útokom pozdĺž nacionalistických a separatistických línií (frontov), pričom sa inak blízke a bratské národy stali najväčšími nepriateľmi. Dodnes sa nemôžu vymaniť spod vojnového bremena, zaťažené nenávisťou a neznašanlivosťou, pričom namiesto prehlbenia vzájomnej ekonomickej a kultúrnej spolupráce rozmyšľajú o sebaobrane a nákupe zbraní pre ohrozenosť zo strany susedov.

• Mnohí zahraniční politickí predstavitelia dodnes pripisujú vinu srbskej armáde, že neoprávnené zakročila proti albánskej obyvateľstvu v bývalej srbskej provincii Kosovo...

Srbská provincia Kosovo a Metohija, a nielen Kosovo, bola a pre nás zostala a zostane srbskou provinciou. Najmä polícia – pričom právo reagovať má aj armáda v prípade, že je ohrozená územná celistvosť a ústavný poriadok – intervenovala na svojom území v súlade s ústavou a so zákonmi. Ani v jednom prípade nezaútočila na albánske obyvateľstvo, ale na teroristov, ktorí útočili na štát. Vtedy sme mohli vojensko-policiajne vyriešiť tento problém za tri dni, lenže v rámci toho riešenia by bolo bývalo veľa civilných obetí a vysťahovania, preto takéto riešenie nebolo aplikované. Bol by to býval pogrom, pričom my sme neskôr zažili pogrom po nezákonnej intervencii paktu NATO, keď bolo dvestotisíc Srbov vyhostených z Kosova a Metohije.

• Proti zásahu srbskej

armády v Kosove reagovali predstavitelia NATO „humanitárnym“ bombardovaním, pri ktorom mnoho srbských civilistov prišlo o život...

Predstavitelia NATO nereagovali „humanitárnym bombardovaním“ na „mäkký zásah“ srbskej polície, ale zločinci z časti síl NATO, realizujúc vôľu amerického prezidenta Clintona, deň po hlasovaní o inpeachmente v Senáte sa vydali na vojnové dobrodružstvo, ktorého cieľ bol iba jeden – „zastaviť mediálne prenasledovanie proti spomenutému prezidentovi“ a presmerovať

a dôraz kladieme na ekonomický rozvoj v zjednotenej Európe.

• Slovenská republika ako jeden z mála členských štátov Európskej únie dodnes považuje Kosovo za súčasť Srbskej republiky. Ako hodnotí srbská vláda a verejnosť toto rozhodnutie?

Srbsko dlží veľkú vďaku Slovensku, Rumunsku, Cypru, Grécku a Španielsku za principiálnu ochranu medzinárodného práva. Tieto členské krajiny EÚ neuznali nezákonné vyhlásenie tzv. Kosova za samostatný a nezávislý štát.

Staré krivdy v Kosove prekrývajú nové a zvyšujú etnické napätie ako po atentáte na umierneného srbského politika Olivera Ivanoviča, čím sa táto jednostranne vyhlásená albánska džava opäť premenila na sud pušného prachu...

pozornosť z prípadu jeho sexuálneho zneužívania mladého dievčata Moniky Lewinskej na prípad Srbsko a Albáncov v Kosove a Metohiji. Boli v tom úspešní a jedenásť týždňov nikto nespomínal Clintona, ale len Miloševića a „zločinných Srbov“. Skúmal som to a píšem o tom knihu, ktorá sa bude zakladať na faktach, keďže som aj sám bol bezprostredným účastníkom udalosti. Clinton je vinný za všetky udalosti, za použitie mediálnej vojnovej mašinérie, za smrť tisícov civilistov. Jednoducho povedané, za vojnový zločin, aký sa v Európe nestal od druhej svetovej vojny. Nateraz vás prosím, aby ste mi verili, a keď sa objaví kniha, budete mať možnosť kritizovať, ak všetko uvedené nebude preukázané.

• V roku 2008 kosovský albánsky regionálny parlament jednostranne vyhlásil srbskú provinciu Kosovo za samostatný štát. Aký bol však skutočný zámer tohto rozhodnutia?

Formovanie druhého albánskeho štátu na území Európy je bezduchý politický projekt. Zrodil sa v lobistických kruhoch District of Columbia, ktoré dokážu s prispením aj malých peňazí spôsobiť veľké nešťastie. Albánci však investovali dosť peňazí na uzákonenie ulúpenia územia Srbsku s výhovorkou vôle väčšinového národa, ktorá bola vytvorená vojnou a etnickými čistkami proti Srbom. Počas druhej svetovej vojny boli Albánci v podobnej situácii. Za pomoci, ako oni hovorili „baba Hitler, midje Mussolini“, resp. „otec Hitler, mama Mussolini“, vytvorili protektorát, existujúci štyri roky, ktorý sa rozpadol ako domček s kariet. Rozpadne sa aj tento falošný štátny útvar, keď to zhoda okolností dovolí. My v Srbsku sme pripravení na rokovania a kompromisné riešenia, hoci je medzinárodné právo v plnej miere na našej strane, pričom veríme v dobré susedské vzťahy dvoch národov

Mnohí hovoria, že tieto krajiny takto konali pre vlastné problémy so separatizmom, ktorý môže jedného dňa prerásť do secesionizmu. Pre nás dôvod nie je dôležitý, my sme veľmi vďační týmto členským štátom EÚ, ako aj väčšine ostatných štátov sveta, ktoré takisto neuznali tzv. Kosovo, pričom stále viac krajín svoje uznanie sťahuje. Som presvedčený o tom, že by Rusko a Čína zastavili začleňovanie tzv. Kosova do OSN dokonca aj vtedy, ak by ho Srbsko nejakým zázrakom uznalo. Budem veľmi otvorený, čo nebýva vlastnosť diplomatických pracovníkov, a poviem, že ani v USA nie je úplne vyjasnené stanovisko voči týmto otázkam a že by pravdepodobne väčšina štátov, osobitne tých malých a závislých od USA, už uznala tzv. Kosovo. To sa nedeje, pretože USA nie sú len kongresman Engel a jemu podobní zaplatení lobisti. Je to veľká krajina, voči nám Srbom spojenecká. Tam žijú milióny ľudí pôvodom zo Srbska, ktorí dnes skrývajú svoj pôvod, aby žili lepšie. Tam žil a všetky svoje vynálezy objavil najväčší srbský muž – Nikola Tesla. Tam som aj ja študoval, pričom musím povedať, že napriek všetkým horkým skúsenostiam mám Ameriku rád. Tam som zažil veľké osobné šťastie a profesionálnu satisfakciu.

• Členstvo Srbska v Európskej únii je dlhodobým cieľom väčšiny politickej i laickej verejnosti. Môže Slovenská republika nejakou pomôcť v týchto integračných procesoch?

Slovensko nám už roky aktívne pomáha pri našej integrácii do EÚ. Slovensko je bratské, nech už to znie ako čosi zastarané a staromódne.

• Masová migrácia z krajín blízkeho východu do Európskej únie najviac postihla práve Srbskú republiku. Maďarský premiér Viktor Orbán uzavrel srbsko-ma-

ďarské hranice. Mnoho migrantov sa tak ocitlo na vašom území. Ako sa vaša vláda vyrovnala s týmto neprijemným problémom?

To nás silne zasiahlo, keďže sme vtedy mali oveľa väčšie ekonomické problémy ako dnes. Európska únia sa tvárila, že to nevidí z dôvodu, že nie sme jej členom. Chorvátsky premiér Milanović takisto zatvoril hranice dokonca aj pre tovary, ktoré sa v kamiónoch kazili. EÚ mlčala. Európa musí mať spoločnú politiku a stratégiu voči týmto neprirodeným procesom. Preboha, zastavme to, kým nie je neskoro.

• Početná slovenská menšina viac ako tri storočia obýva časť historického územia Vojvodina. Na akej úrovni sú vzájomné medziľudské vzťahy s väčšinovým srbským národom?

Slováci predstavujú najlepšíu časť Srbska – menšinu, akú by si prial každý štát. Sú lojalnými občanmi, veľmi pracovitými a čínohodnými. Naš prezident často cituje Maxa Webera, ktorý hovorí o protestantskom pracovnom étose. Škoda, že Weber možno nepoznal Slovákov z Vojvodiny. Používal by ich ako príklad pre svoju filozofiu. My často hovoríme, že by sme chceli, aby všetky menšiny boli ako Slováci, čo trochu znervózňuje Maďarov, takisto početnú menšinu vo Vojvodine, hoci sú srbsko-maďarské vzťahy na historicky najvyššej úrovni. Vzťahy Srbov a Slovákov vo Vojvodine sú podľa môjho presvedčenia vynikajúce. Želáme si, aby tu Slováci zostali navždy, aj keď prichádza k vystávaniu na Slovensko, čo nás neteší, lenže to je migrácia za prácou. Bolo by len dobre, keby svoje majetky vo Vojvodine nepredávali.

• Aký je postoj srbskej vlády k slovenskej menšine?

Srbská vláda, ako aj naši ľudia majú Slovákov radi. Prezident Vučić osobitne. To mi povedal viackrát, bez akejkoľvek mojej otázky a bez naliehania z mojej strany. Úplne spontánne. Aj ja mám Slovákov rád. Slováci v Srbsku môžu rátať so všemožnou pomocou, s ústretovosťou a so spoluprácou zo strany štátu.

• Ako hodnotí srbskú verejnosť pôsobenie Matice slovenskej?

Matica slovenská a Slovensko ako štát pozitívne pôsobia na prehĺbovanie vzájomných vzťahov našich krajín.

• Veľvyslanectvo Srbskej republiky v Slovenskej republike prišlo s iniciatívou inštalovania pamätníkov Milanovi Rastislavovi Štefánikovi v Belehrade a Nikolovi Teslovi v Bratislave...

Áno, máte pravdu. V máji minulého roka sme si pripomenuli sté výročie tragického úmrtia Milana Rastislava Štefánika – Slováka a Európana, a ak chcete občana sveta, Francúza, ako aj Čecha a tiež Srba. Našou i mojou ambíciou je v Belehrade inštalovať pomník tomuto veľkému mužovi a nezastavím sa, kým túto myšlienku neuskutočním. Veď to bol práve Milan Rastislav Štefánik, ktorý preukázal veľkú službu nám Srbom, keď sa ako mladý dôstojník, dobrovoľník fanceúzskej armády, dal k dispozícii srbskému vrchnému veleniu v roku 1915. Rovnako tak chceme, aby bola v Bratislave inštalovaná socha Nikolovi Teslovi, géniovi ľudského ducha, jednému z najväčších vynálezcov a vizionárov vôbec. My Srbi sme veľmi hrdí na Nikolu Teslu, rovnako ako sú hrdí Slováci na Štefánika. Obaja sa narodili v Rakúsko-Uhorsku a vykonali skutky hodné ich pripomínania po stáročia v ich vlastných, ako aj iných národoch. Veríme, že aj nová vláda Slovenska podporí túto myšlienku.

Vyhlásenie Slovenského štátu otvorilo jednu z najdramatickejších kapitol našich dejín

Osud slovenského národa v rukách ríšskeho vodcu

Peter SOKOLOVIČ – Foto: internet

Rok 1939 je jedným z najdôležitejších období v novodobých slovenských dejinách. Práve v marci tohto roka sa totiž zavŕšili snahy časti Slovákov o vlastnú štátnosť. Cesta k nej však bola zložitá a ovplyvnili ju nielen legitímne požiadavky Slovákov na vlastný štát, ale aj rýchle sa meniaci zahraničnopolitická situácia, ktorá do značnej miery determinovala priebeh marcových udalostí.

Po získaní autonómie 6. októbra 1938 sa viacerí slovenskí predstavitelia nechali počuť, že sa tým sa postavenie Slovenska na istý čas vyriešilo. Pre časť politikov však bola autonómia len prechodnou stanicou na ceste k samostatnému štátu. Do karát im hral najmä fakt, že slovenské územie sa v tomto čase ocitlo v záujmovej sfére nacistického Nemecka, ktoré diktovalo smer európskej politiky, čo do značnej miery ovplyvnilo neskorší priebeh udalostí v zatiaľ ešte spoločnom Česko-Slovensku. Po Mníchovskej dohode totiž západné veľmoci stredoeurópsky priestor prakticky prenechali Hitlerovi, čo malo na priebeh slovenského úsilia o vlastnú štátnosť nesporne veľký vplyv. Tie, samozrejme, neinšpirovali nástup Hitlera k moci ani sa nezačali formovať v roku 1939, predsa len boli ovplyvnené situáciou, ktorá v predvečer druhej svetovej vojny predznamenávala rozsiahle zmeny nielen na našom území.

Odhliadnuc od nemeckých záujmov sa v otázke štátnosti začali čoraz viac

POD POKRIEVKOU

angažovať aj slovenskí politici. Už začiatkom februára 1939 vyslovil Alexander Mach na gardistickom nástupe v Rišňovciach slová volajúce po vlastnej štátnosti, ktoré sa stali symbolom neskorších marcových udalostí. O týždeň nato, 12. februára, sa v Berlíne odohralo stretnutie Vojtecha Tuku s Adolfom Hitlerom, o ktorom sa Tuka neskôr vyjadril, že bolo najšťastnejším okamihom jeho života. Na stretnutí, na ktorom za prítomnosti vodcu slovenských Nemcov Franza Karmasina vložil „osud svojho národa“ do vodcových rúk, apeloval Hitler na Tuku, že jedine vyhlásenie štátnosti môže dopomôcť Slovákom k východisku zo zložitej situácie, ktorá sa vykryštalizovala v súvislosti s nemeckými nárokmi na české územie a s revizionistickými snahami Maďarov o južné časti Slovenska. O tom, že tieto maďarské snahy znamenali reálnu hrozbu, dnes už málokto pochybuje. Azda aj preto sa už od februára s podobnými názormi prezentovali i umiernenější predstavitelia HSLS.

ČESKÉ ÚKLADY

Situáciu pozorne sledovali aj českí politici. V deň berlínskych rokovaní Tuku s Hitlerom zorganizoval minister dopravy v Beranovej vláde generál Alois Eliáš stretnutie česko-slovenských ministrov v Unhošti v Nouzovských lesoch, na ktorom sa vykryštalizovala myšlienka zvrátiť vývoj na Slovensku vojenským zákrokom. Nemci, vidiac vhodnú príležitosť na zásah, rozhodli akcelerať priebeh udalostí. Rakúsky miestodržiteľ Arthur Seyss-Inquart sa z tohto dôvodu už 7. marca usiloval presvedčiť štátneho ministra Sidora a Tisa ako predsedu krajinskej vlády, že Hitlerov návrh na okamžité odtrhnutie sa od Čechov by nevyhovoval len Nemecku, ale aj Slovákom.

NEMECKÝ TLAK

Napriek jeho presvedčeniu sa však obaja rozhodli neskĺznuť zo svojich pozícií zástancov evolučného procesu na ceste k štátnosti a nepodstúpiť riziko rýchleho osamostatnenia. Iste ich k tomu viedli viaceré príčiny, predpokladaná závislosť od nacistického Nemecka však bola len jedným z aspektov. Slovensko bolo už dvadsať rokov napojené na spoločné hospodárstvo s Čechmi a množili sa obavy, že nový štát nemôže samostatnosť hospodársky uniesť. Jozef Tiso sa preto v tejto súvislosti ešte v ten istý deň obrátil na ekonóma Alexandra Hrnčára s otázkou o finančnej sebestačnosti možného štátu. Hrnčár existenciu samostatného Slovenska pripustil len za podmienky, ak by si nový štát zobral miliardovú pôžičku. Napriek neskoršiemu nemeckému vykorisťovaniu slovenského

Udalosti marca roka 1939 niekoľkokrát zaplnili zvolenými poslancami rokovaciu sálu Slovenského snemu na rozhodovanie o dramatických a ďalekosiahlych národnostných otázkach, ktorých výsledkom bolo aj vyhlásenie Slovenského štátu.

hospodárstva sa však hrôzostrašné prognózy po vzniku štátu aj pod vplyvom umnej politiky slovenských národohospodárov zďaleka nenaplnili. Splnila sa však obava z tlaku Nemcov, ktorí čoraz viac zasahovali do slovenských vnútorných záležitostí.

Začiatkom marca už bola fikcia spoločného štátu v dovtedajšej podobe prakticky neudržateľná. Vyjadrenia slovenských predstaviteľov o slovenskej štátnosti tento proces síce radikálne neovplyvnili, keďže hlavnú úlohu v ňom hralo Nemecko.

HOMOLOV PUČ

Pod vplyvom napätjej situácie sa Beranova vláda rozhodla uskutočniť takmer mesiac starý plán na vojenské spacifikovanie slovenského úsilia o vlastnú štátnosť. V noci z 9. na 10. marca 1939 za pomoci četníctva a vojska sa začalo obsadzovanie Slovenska, známe aj pod menom Homolov puč. Pučistom sa síce podarilo obsadiť Bratislavu, zatknúť vyše dvestopäťdesiat najexponovanejších sympatizantov myšlienky slovenskej samostatnosti, medzi inými i Alexandra Macha, Vojtecha Tuku či Otomara Kubalu, lenže situáciu nezvládli celkom podľa svojich želaní. Slovenským dobrovoľníkom sa totiž na viacerých miestach podarilo odzbrojiť menej početné jednotky. Ulice miest boli tiež plné tisícov ľudí a hrozilo, že menšie roztržky môžu prerásť do krviprelievania. Aj keď ľudové zhromaždenia boli prakticky po celom Slovensku, najznámejšie udalosti sa odohrávali v Bratislave. Ich centrom sa stala najmä oblasť pri Živnodome, kde sídlilo oblasťné veliteľstvo Hlinkovej gardy. Práve na tomto mieste vyhasol život mladého gardistu Antona Kopala, ktorý sa neskôr stal symbolom boja za slovenskú samostatnosť a jeho smrť bola opakovane propagandisticky využitá. Napriek komplikáciám však bol puč v hlavných bodoch úspešný. Už 9. marca bola podľa plánu odvolaná vláda Jozefa Tisa, za nového predsedu bol vymenovaný Jozef Sivák, ktorý však bol v tom čase na ceste do Ríma na inauguračnú nového pápeža Pia XII., a pravdepodobne nemal ani najmenšej potuchy o svojom vymenovaní. Jeho zástupcom sa mal počas jeho neprítomnosti stať Pavel Teplanský, minister financií, ktorý však ako bývalý predstaviteľ agrárnej strany nepožíval prílišnú dôveru a situáciu nedokázal zvládnuť.

HORÚCA STOLIČKA

Keďže na Slovensku nebola politika, ktorá by bol prijateľný pre obe strany ako

sprostredkovateľ snáh o ukončenie výnimčného stavu, hlavná tarcha udalostí padla logicky na Karola Sidora, ktorý sa v kritických dňoch nachádzal na poradách v Prahe. Rozhodol sa po váhaní prijať ponuku predsedníctva HSLS na horúci post predsedu vlády Slovenskej krajiny, dal si však požiadavky, bez splnenia ktorých by ho nebol ochotný prijať. Žiadal najmä stiahnutie českých vojakov a četníkov a prepustenie všetkých internovaných.

Jedenásteho marca 1939 vymenovali K. Sidora za predsedu slovenskej vlády. Vyhlásiť samostatný štát sa mu však nepodarilo, čím sa prakticky politicky zlikvidoval. Odmietol totiž nátlak Hitlerových emisárov Wilhelma Kepplera a Arthura Seyss-Inquarta na vyhlásenie slovenskej samostatnosti poukazovaním na svoju nekompetentnosť a neústavnosť celého aktu. Nemcov jeho postoj z 12. marca aj vzhľadom na napätú situáciu zrejme prekvapilo. Podľa vlastných slov tak urobil najmä z obáv o budúcnosť takto konštituovaného štátu, v čom mu dali nasledujúce udalosti sčasti za pravdu, na druhej strane však politické kroky, ktoré sa pričíli Hitlerovým plánom, nemali veľkú šancu na úspech.

Hitler, ktorý mal na 15. marca naplánované obsadenie zvyšku Čiech a Moravy, sa preto rozhodol upriamiť pozornosť na Jozefa Tisa, ktorý sa v tom čase nachádzal na svojej fare v Bánovciach nad Bebravou. Niektorí Tisovi kritici mu dnes v súvislosti s marcovou krízou a vyhlásením Slovenského štátu vyčítajú aktívnu spoluprácu s Hitlerom. Pravdou však je, že vycestoval do Berlína na stretnutie s Hitlerom až po tom, ako mu funkcionári HSLS túto cestu odsúhlasili – aj to len s podmienkou, aby sa Nemcom nezaviazal nijakými zárukami o budúcnosti Slovenska.

ULTIMÁTA BERLÍNA

Po príchode k Hitlerovi 13. marca sa hlavnou témou približne polhodinového večerného rozhovoru stala najmä otázka pomeru k Čechom. Tiso však napriek nemeckým informáciám o plánovanom obsadení Čiech a varovaniam o prítomnosti maďarskej armády na slovenských hraniciach odmietol sám vyhlásiť Slovenský štát. Je pritom zaujímavé, že text jeho vyhlásenia už mali Nemci vopred pripravený a akiste ani Hitler nepočítal s takýmto priebehom udalostí. Napriek tomu dal Tisovi čas do dvanástej hodiny nasledujúceho dňa, aby sa štátoprávne postavenie Slovenska pokúsil vyriešiť. Ešte z Berlína preto Tiso telefonoval

Sidorovi a požiadal ho, aby u prezidenta Emila Háchu zabezpečil na nasledujúci deň zvolanie snemu Slovenskej krajiny. Štrnásteho marca sa tak definitívne rozhodlo o štátoprávnom postavení Slovenska na najbližšie obdobie. Jozef Tiso o berlínskych poradiach referoval najskôr vláde a predsedníctvu snemu a následne aj poslancom. Pravdou je, že tí nemali mnoho času na rozmyšľanie. Po jeho referáte o výsledku porád s Hitlerom, v ktorom „len“ zreferoval priebeh porady, sa poslanci rozhodli urobiť v danej situácii najschodnejšie rozhodnutie. Krátko popoludní povstaním zahlasovali za vznik samostatného Slovenského štátu. Ich rozhodnutie sa ukázalo ako správne najmä v súvislosti s tým, že sa ním vyhládli rozdeleniu územia Slovenska medzi Ríšu, Poľsko a Maďarsko. O tom, že tieto obavy neboli neodôvodnené, máme dnes už doložené správy o aktivitách maďarských a poľských predstaviteľov a záujme oboch krajín o vytvorenie spoločnej poľsko-maďarskej hranice.

Druhou stranou mince zostáva, že samostatnosť prišla v dobe, ktorá nebola pre konštituovanie mladého štátu priaznivá. Vyhlásenie slovenskej samostatnosti bolo na jednej strane legitímnym zavŕšením dlhého procesu národnej emancipácie, na druhej strane však bolo sčasti vynútené vonkajšími okolnosťami, ktoré nezaviesli len od slovenských rozhodnutí. Nemecký nátlak na slovenských predstaviteľov dal zbraň do rúk jeho odporcov, ktorí poukazujú na to, že bol len dôsledkom akési hry, do ktorej boli slovenskí predstavitelia iba vťahnutí. Nemci totiž slovenskú kartu použili nielen pri plánoch na rozbitie Česko-Slovenska, ale i pri rokovaniach s Poľskom a Maďarskom. Územie Slovenska sa tak podľa týchto úvah stalo „len“ akýmsi výmenným tovarom v rokovaniach o budúcom usporiadaní strednej Európy.

DEJINNÉ PROTIREČIVOSTI

Týmto slovám nemožno priznať kus historickej pravdy, treba si však uvedomiť, že z celej situácie, v ktorej boli Slováci na prahu pohľadu svojimi susedmi, bol vznik Slovenského štátu 14. marca 1939 optimálne riešenie. Spory nielen historikov sú však založené na niečom inom. Reflektujú vývoj, ktorý nastal na Slovensku po vyhlásení samostatnosti. Slovenská republika (platný názov od prijatia ústavy v júli 1939) sa totiž postupne čoraz viac dostávala pod vplyv Nemecka. Dodnes vyvoláva vášnivé diskusie najmä vyvezenie desaťtisícov občanov prevažne židovskej národnosti, z ktorých veľká časť sa konca vojny nedožila. Štrnásteho marca 1939 sa však v slovenskom sneme ešte nerozhodovalo o židovskej otázke. V tento deň sa totiž nemenil režim ani jeho smerovanie, zmenilo sa „len“ jeho štátoprávne usporiadanie.

Po vyhlásení Slovenského štátu sa začala nová kapitola moderných slovenských dejín. Slováci jeho vznik privítali poväčšine s nadšením. Slovenský štát pre nich v otázkach uplatnenia vo viacerých sférach verejného a spoločenského života skutočne znamenal významný posun. Najmä v začiatkoch budovania samostatného Slovenska totiž mnohí Slováci verili, že v porovnaní s obdobím ČSR sa budú mať najmä v otázkach uplatnenia slovenského obyvateľstva na trhu práce, ako aj v ďalších oblastiach oveľa lepšie. Objektívne treba povedať, že v mnohých oblastiach to tak skutočne bolo, v ďalších sa však sklamáli... Bohužiaľ, existencia prvého samostatného štátu v novodobých slovenských dejinách je ovplyvnená aj rokmi druhej svetovej vojny a s tým súvisiacimi dôsledkami, ktorým musel čeliť a de facto znamenali aj jeho zánik. To je však už iná dejinná kapitola...

BESEDNICA

Znevažovanie vyhlásenia Slovenského štátu štrnásteho marca sa opakuje každý rok. Opakuje sa pravidelne od návratu samozvaného prezidenta Beneša z exilu a vzkriesenia štátu v tom čase už neexistujúceho. Pokračovalo nastolením vlády komunistickej strany a neprestalo počas všetkých podôb budovania socializmu. Dnes po vyše sedemdesiatpäťročnom masírovaní vedomia generácií takmer unisono počujeme z oficiálnych miest hlasy hanby za šesťročnú existenciu Slovenského štátu.

Nežiaduci dátum

Úsilie protinárodných síl je bezmála naplnené. Slovenských národných buditeľov kadejaký odkundes beztréstne uráža. Bojovníkov za zvrchovanosť a slobodu národa niektorí politici vyhlasujú takmer za zločincov. Diela slovenských klasikov považujú za „bezcnú starinu“. Úsilie osvietencov povzniesť náš národ kultúrne, spoločensky aj politicky na úroveň ostatných, už etablovaných národov je zabudnuté a odcudzované. Historici našej pravdivej minulosti sú prenasledovaní a odstavení od všetkých prostriedkov verejnej komunikácie. Novodobí „slušní, slnkom zaliatí demokrati“ sa vyhýbajú diskusiam, ktoré sú podopreté argumentmi získanými aj v zahraničných archívoch, a ak predsa len do konfrontácie musia ísť, namiesto faktov, citovania dokumentov volia taktiku prekrúcania, zosmiešňovania, zovšeobecňovania a urážania.

To, čo nás obyvateľov štátu spája, je kodifikovaný jazyk – slovenčina. Vedel to Bernolák, život mu zasvätil Štúr a jeho súčasníci. Dnes sa ozývajú hlasy, ktoré verejne žiadajú zásadné zmeny. Zníženie počtu vyučovacích hodín slovenčiny, diskutujú o zbytočnosti maturitného jazyka, menia gramatiku, žiadajú rovnoprávne postavenie úradného jazyka s jazykmi národnostných menšín – najmä maďarskej. To sa už na zmiešanom južnom území každodenne bez škrupúl dobrovoľne nasilu deje. Mladí aj starí obyvateľia sú hrdí na to, že úradný jazyk nepoznajú. A nechýba im to. Neprekáža im ani evidentná jazyková diskriminácia Slovákov a ich detí.

Bez vlastného jazyka, bez všeobecného poznania našich skutočných hrdinov, významných osobností našej kultúry, vedy, techniky, národohospodárstva, bez pravdivej interpretácie minulosti a dejinných súvislostí, necítíme potrebu národnej hrdosti. Ako slepci utekáme v ústrety nadbytočnosti vlastnej štátnosti priamo do područia susedov a veľmoci. Protinárodné kreatúry nás sofistikovane vedú k negatívne opakovanému prežití minulosti s tým rozdielom, že teraz to bude o historickú špirálu vyššie. Napriek všetkej demagogii je neodškriepiteľnou skutočnosťou, že 14. marca 1939 poslanci Slovenského snemu zákonným spôsobom vytvorili vlastný štát slovenského národa. V tej dobe to bolo rozhodnutie, ktoré zachránilo Slovensko pred rozdelením medzi Ríšu, Maďarov a Poľsko.

René PAVLÍK,
člen združenia Rastic

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Už sme si pomaly zvykli, že bežný slovenský človek, predavačka v potravinách alebo v Bille, bežný slovenský univerzitný profesor či bežný slovenský minister nerozoznajú jedno euro od dvoch eur – aby ulahodili slovenskej gramatike! Darom sme sa pred osemnástimi rokmi radovali, že tým príjemne cvendžiacim platidlom budeme bez problémov operovať na širokom území od Baltu až po Čierne more a smelo ho pritom po slovensky skloňovať rovno pred očami bruselských úradníkov v našej rodnej reči, ako nám to sľubovala Únia a ako nám to z hĺbky dejín radí Ľudovít Štúr. Veď nám to prikazujú aj Pravidlá slovenského pravopisu, vydávané Jazykovedným ústavom Ľudovíta Štúra v Bratislave, alebo aj Krátky slovník slovenského jazyka!

Nešťastné euro

Od momentu prijatia eura za naše zákonné platidlo uplynulo veľa vody dolu Dunajom a s našim jazykom i s našou mentalitou sa dejú mnohé čudné, ba aj nepekné veci. Jednou z nich je ignorovanie pravidiel spisovného jazyka vo verejnosti i celková ľahostajnosť našich občanov k najväčšiemu dedičstvu našej kultúrnej minulosti, ktorým je nesporne náš národný jazyk.

Prejdime sa po našich mestách a dedinách, započúvame sa do reči ľudí v dopravných prostriedkoch, obchodoch, úradoch, obecných a mestských zastupiteľstvách, parlamentoch a parlamentných výboroch. S hrôzou zistíme, aké problémy nám robí povedať čo len jednu vetu po slovensky, ak sa v nej vyskytne výraz euro. Naši ľudia naozaj s istotou nevedia, že euro je iba vtedy eurom, keď je jedno, zatiaľ čo dve alebo viac eur musí dostať inú koncovku! V honbe za eurami sme zabudli eurá skloňovať.

Čo sa vlastne deje s našim človekom, s jeho jazykovým citom? Čo sa deje s našim školstvom a celou našou kultúrou, našim vlastenectvom, ak ignoruje takú jednoduchú poučku, že od prvého januára 2002 v slovenskom kontexte a v slovenskom prostredí ten malý okrúhly a príjemne cvendžiaci predmet, ale aj tie väčšie príjemne šuštiace papierové predmety, schválené kedysi v Bruseli aj v Bratislave za naše zákonné platidlá, máme v slovenskom kontexte a v slovenskom prostredí skloňovať podľa pravidiel spisovnej slovenčiny? Teda: jedno euro, dve eurá, tri eurá, štyri eurá, päť eur a od piatich vyššie, hoci aj nad milión, máme už len jeden tvar – eur! Ak zvládneme túto malú euro-násobilku v prvom páde, sme na dobrej ceste nad eurom aspoň gramaticky zvíťaziť! Horšie bude, ak nám pribudne na účte viac ako jedno euro, povedzme milión eur a my ich budeme musieť investovať alebo dokonca vyúčtovať po slovensky aj s predložkami v takzvaných nepriamych pádoch! Nestrácajme nádej: od eura k euru, ako vraví jedno porekadlo, ba aj o eure a s eurom nám poradia naši europoslanci – veď majú mnohonásobne, hádam aj stonásobne viac skúsenosti s nim!

Blážej BELÁK

Zo Štefánikovho pamätníka v Humennom sa zachovala iba generálova hlava

Sochy poznačené siločiarami doby

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Mohol som mať vtedy päť-šesť rokov, keď ma otec viezol na bicykli na nedeľňajší futbalový zápas na ihrisko pri mlyne, kde vtedy hrával humenský Chemlon. V parku neďaleko amfiteátra ma otec zosadil zo sedačky a išli sme sa pozrieť do zarostenej húštiny s rozkvitnutou bazou, lieskami i burinou. Pri vysokom betónovom plote, ktorý obkolesoval park, mi otec ukázal tri časti rozlomenej sochy Milana Rastislava Štefánika. Bola bez hlavy, vydaná napospas nepriazni počasia a vtedajšieho zriadenia. Vtedy som netušil, že nie je to jediná socha, s ktorou sa v Humennom stretnem, a bude poznačená siločiarami doby.

Na priestranstve pred kaštieľom a bývalou kaviarňou Štefánia 15. novembra 1934 odhalili sochu generála Milana Rastislava Štefánika. Na slávnostnej udalosti sa zúčastnilo miestne obyvateľstvo, vtedajšia politická smotánka, počas osláv prelietavali nad mestom lietadlá a príbeh odhalenia sochy vysielal rozhlas. Dokonca aj námestie vtedy nieslo meno slovenského hrdinu. Po roku 1948 sochu najskôr zadržali do drevenej tribúny, aby ju v roku 1952 celkom zbúrali.

■ „PASÁKOM“ NA SOCHU

Pamätníci spomínali, že najskôr sa o zbúranie pokúšal pásový traktor. Pri strhnutí sochy z podstavca sa hlava oddelila od tela. Na pieskovcové kvádre, na ktorých stála socha, bol však traktor prislabý. A tak z kasární privolali tank, ktorý dokončil dielo skazy. Ktosi uchoval hlavu Štefánika na povale mestského úradu, kde ju po roku 1989 našli. Torzo sochy po tom, čo som ho niekedy koncom päťdesiatych rokov videl ako dieťa v parku, vraj skončilo v základoch domu niektorého vtedajšieho papaláša. Zachránená hlava sochy poslúžila ako model odliatku busty M. R. Štefánika pri Potoku času na centrálnej pešej zóne v Humennom. Pri príležitosti narodenia a úmrtia zakladateľa Česko-Slovenska sa pri nej každoročne stretávajú matičiari, aby si pripomenuli odkaz nášho veľikána.

■ PLASTIKY NA NÁMESTÍ

Na konci centrálnej pešej zóny stojí Pamätník obetiam druhej svetovej vojny, ktorého autorom je sochár Arpád Račko. Našťastie, po roku 1989 ho nečakal podobný osud ako sochu neďaleko umiestneného predchodcu. Dodnes pri ňom delegácie mesta pri príležitosti osláv oslobodenia kladú vence vďaka. Len s jedinou výnimkou – citát na pamätníku: „Sloboda prinosená je vzácna, ale sloboda vybojovaná je oveľa drahšia,“ pod ktorým bolo meno vtedajšieho socialistického prezidenta Gustáva Husáka, už v súčasnosti nemá autora...

■ ZAPADOL PRACHOM

Počas desiateho ročníka medzinárodného organového festivalu Štefana Thomána v roku 2012 vo foyeri humenského Domu kultúry odhalili bustu rodáka s nápisom „Štefan Thomán 1862 Humenné – 1940 Budapešť, klavírny virtuóz, hudobný pedagóg.“ Text pod plastikou umelca je uvedený v troch jazykoch: slovenčine, maďarčine a angličtine. Sochár namiesto pôvodne plánovaného reliéfu vytvoril vystupujúcu podobizňu hudobníka, ktorému sa na Hudobnej akadémii v Budapešti dostalo privilégia byť žiakom Franza Liszta. Inšpiráciou pre sochára boli dobové fotografie Štefana Thomána i vyjadrenia jeho neskoršieho žiaka Bélu Bartóka, ktorý výstižne charakterizoval osobnosť svojho pedagóga. A hoci sochár Lajos Bíró z partnerského mesta Matészalka vytvoril Thománovu podobizňu už v roku 2007, päť rokov až do jej slávnostného odhalenia padal na ňu prach v tunajšom depozite. To len potvrdzuje, že sochy v Humennom nemajú ľahký život.

■ SVÄTÝ NA DEDINU...

Svoje o tom vie aj socha svätého Jána Nepomuckého, ktorú postupne komunisti premiestňovali z hornej časti námestia smerom dolu k malej železničnej stanici, až akýsi figliar na ňu tajne v noci zavesil kartón s nápisom: „Už ma nepresúvajte, lebo sa nahnevám a sám sa vyberiem na Valaškovce.“ Pravdepodobne súdruhovia pochopili, že to myslí vážne,

Barokové sochy v parku boli často cieľom vandalov. Zrekonštruované sú preto umiestnené v kaštieli.

Azda najpopulárnejšou humenskou sochou zostáva Švejk pri železničnej stanici aj s „pumpou“, kde čerpal „železitú vodu“...

Pylón s bustou M. R. Štefánika pred Roľníckym domom v centrálnej časti humenského námestia a pôvodný vzhľad generálovoho pamätníka pred kaviarňou Štefánia...

Súsošie Rodina od akademického sochára Tibora Bartfaya má už bez akéhokoľvek obnovného zásahu takmer šesťdesiat rokov.

a odvtedy socha stojí na jednom mieste. V južnej časti námestia pri Vihorlatskej knižnici je inštalovaná bronzová socha Alexandra Trizuljaka Rodina. Nevie, kde bola pred Novembrom 1989, ale po ňom sa ocitla v areáli Technických služieb mesta Humenného. Či ju tam mal niekto pripravenú na to, aby ju speňažil, alebo tam bola dobre ukrytá pred nepoctivými hľadačmi, to už dnes ťažko posúdiť. Po tom, čo vyšla reportáž o nej s fotodokumentáciou v regionálnom týždenníku Pod Vihorlatom, už sa dalo len čakať na vhodnú príležitosť, ako a kde ju osadiť. Voľba padla na priestranstvo pred knižnicou, kde ju vtedy slávnostne odhalili viacerí poslanci NR SR. Aby v roku 2012, keď sa vďaka eurofondom odovzdávala

zrekonštruovaná južná časť námestia, mohla byť slávnostne osadená v parčíku. Odtvtedy je plastika súčasťou námestia a tí, ktorí nepoznajú jej príbeh, by po tom, ako dokonale zapadla do tunajšieho prostredia, mohli tvrdiť, že tu stála odjakživa.

■ DOBITÁ ŠTUDENTKA

Menej šťastia mala plastika Čítajúcej študentky z autorskej dielne košického výtvarníka a sochára Vojtecha Löfflera, ktorá stála v parčíku pri základnej škole na Pugačevovej ulici ešte za čias socializmu. A stála by dodnes, keby volaják podguráženému individuum si na nej nevyliato zlosť. Rozlomené časti sochy sa rozhodol zrekonštruovať sninský sochár. Žiaľ, nena-

šli sa i prostriedky na skromný honorár. Pred vstupom do bývalého Podniku Chemlonu (v súčasnosti areál priemyselného parku Chemes) bolo v šesťdesiatych rokoch minulého storočia zároveň s uvedením do prevádzky chemickej fabriky na výrobu textilných a priemyselných vlákien (kedysi tam našlo prácu vyše šesťtisíc zamestnancov) umiestnené súsošie Rodina od Tibora Bartfaya. Stojí tam už šesťdesiat rokov, a ako vidieť napriek kráse aj na nej sa podpísal zub času.

■ ŠVEJK NA STANICI

Socha vojaka Švejka, pri ktorej sa sochár Jaroslav Drotár nechal inšpirovať Josefom Ladom, stojí na železničnej stanici v Humennom. S tradičnou studňou, na ktorú Josef Švejk a jeho autor nemohli zabudnúť. Veď scénka, keď flašu koňaku pred poručikom Dubom vydával za železitú vodu z tamojšej studne a na dôkaz toho, ako mu chutí, ju musel vypiť do dna, patrí medzi najlepšie epizódy z románu. Plastikú slávnostne odhalili 6. októbra 2000. Podľa dostupných prameňov bola druhou sochou dobrého vojaka Švejka na svete. Predstihla ju len Ivovská podoba Švejka, sediaceho na stoličke pred tamojšou Viedenskou kaviarňou, ale tá predstavuje sochu štíhleho muža, skôr pripomínajúcu dôstojnícke literárne postavy románu. V nijakom prípade sa nepribližuje predstave o Švejkovi, ako ho poznáme z filmového spracovania v kreácii Rudolfa Hrušínského či z ilustrácií spomínaného maliara. Robustnejšiu fyziognómiu hrdinu akceptovali aj ďalší tvorcovia sôch v Poľsku i Rusku. Humenský Švejk meria vyše dvoch metrov, váži vyše stopäťdesiat kilogramov a je z liateho kameňa. Vďaka zaň patrí MUDr. Ivete Plšekovej, vtedajšej zástupkyňi prednostu okresného úradu, ktorá mala na starosti regionálny rozvoj. Myšlienku netradične stvárniť Josefa Švejka, ktorý kedysi v románe prechádzal Humenným na východný front, priblížila známym z občianskeho združenia H-A-D, čo bolo Humenské združenie pre rozvoj. Podporovali ju aj železničiar. Ale nebolo to vôbec jednoduché: úradnícky šimeľ, ktorý tu ostal azda ešte z čias rakúsko-uhorskej monarchie, riešenie komplikoval. Socha totiž stojí na pozemku železníc. Takto si na to zaspomínala iniciátorka projektu: „Keď došlo k územnému konaniu, zistili sme, že musíme podstúpiť hotovú tortúru. Podľa množstva požadovaných potvrdení a dokladov to niekedy vyzeralo, ako keby sme sa chystali postaviť novú železničnú stanicu...“

■ SOCHA, ČO NESTOJÍ

Ako novinár som bol pri tom, keď sa hovorilo o ďalšej chystanej soche. Spisovateľ Ladislav Grosman, autor Oscarom ovenčeného filmu Obchod na korze, sa narodil v Humennom. A keďže svoj vzťah k mestečku prejavoval aj napriek tomu, že žil najskôr v Prahe a potom v Izraeli, skrsla myšlienka postaviť mu v Humennom sochu. Známý prešovský sochár Dušan Pončák už zhotovil aj sadrový odliatok, ktorý si návštevníci kina či galérie v humenskom Dome kultúry mohli kedysi pozrieť v životnej veľkosti. Žiaľ, medzi poslancami mesta nebola vtedy dostatočná politická vôľa podporiť tento projekt. A tak bustu Ladislava Grosmana spomínaný zosnulý prešovský sochár venoval Sabinovu, kde sa v šesťdesiatych rokoch film nakrúcal.

Určite v priebehu stáročí, odkedy existuje Humenné, stáli v mestečku mnohé sochy, ktoré už odviaľ čas. Sústreďil som sa v rozprávaní len na tie, ktoré ma zaujali počas môjho pôsobenia v rodisku od narodenia do dnešných dní.

Aké zmeny ohlasujú nové vládne strany pre rezort kultúry

Dostupnosť kultúry pre všetkých

Ludovít KUSAL – Foto: internet

Slovensko sa pripravuje na novú vládu. V čase uzávierky tohto čísla ešte nie je jasné, či bude pozostávať z troch strán alebo zo štyroch, ale to v tejto téme nie je dôležité. Slovenské národné noviny zaujímalo, čo strany črtajúcej sa vládnej koalície plánujú spraviť v oblasti kultúry, aké sú ich priority a na čo sa máme pripraviť.

Najviac dotiahnutých myšlienok a návrhov do podoby realizovateľných riešení má jednoznačne strana SaS. Najmenej sa téme kultúry zrejme venovali matovičovci – OĽaNO ponúko len pár rámcových náčrtov. Ale podme po poriadku. Čo teda čaká slovenskú kultúru?

■ ZA ĽUDÍ

Kultúrnu politiku vníma Andrej Kiska a spol. ako výsledok celospoločenského konsenzu, že podpora kultúry z verejných zdrojov je legitímna a zároveň je neprípustný priamy politický a ideologický vplyv na tvorbu, šírenie, uchovávanie a sprístupňovanie kultúrnych hodnôt. Zaujímavosťou je, že ako jediná strana z tých, z ktorých chce Igor Matovič zostaviť svoju vládu, spomína vo svojom programe Maticu slovenskú. Zákon o Matici je podľa strany Za ľudí nemoderný a podobne ako ten o štátnom jazyku plný ideologických nánosov.

Kiskovci hovoria o reálnej, realizovateľnej modernej kultúrnej politike, preto poslanci za túto stranu plánujú predložiť po širokej diskusii návrh novej kultúrnej politiky, ktorá bude sledovať najmä tieto ciele: Podpora spolupráce verejného, neziskového a súkromného sektora v oblasti kultúry a rozvoja jej ekonomického potenciálu, kontinuálne vytváranie prostredia pre rozvoj kul-

túrneho priemyslu aj v nadväznosti na vývoj inovácií a digitálnych služieb.

Podpora národnej kultúry a kultúry národnostných menšín a etnických skupín. Zabezpečenie ochrany a sprístupňovania kultúrneho dedičstva, jeho systematickej digitalizácie a informatizácie kultúrnej infraštruktúry, vytvorenie efektívneho systému ochrany unikátnych kultúrnych, umeleckých, architektonických a pamiatkových objektov, vytvorenie podmienok na efektívne zapojenie kultúry a kreatívneho priemyslu do procesov rozvoja regiónov, cestovného ruchu, služieb, ale aj priemyslu modernej technológií.

■ SLOBODA A SOLIDARITA

V SaS chcú zlepšiť dostupnosť kultúry pre všetkých, sfunkčniť kultúrnu infraštruktúru v mestách a obciach a zvýšiť možnosť seberealizácie pre amatérskych i profesionálnych aktérov v kultúre. Pri obnove pamiatok navrhujú liberálnejšie kompenzovať vlastníkom náklady podľa rozdielu medzi nákladmi štandardnej rekonštrukcie a nákladmi podľa špecifických požiadaviek pamiatkarov.

Ďalšími návrhmi sú: Podporiť rekonštrukciu národných kultúrnych pamiatok, ktoré spravujú štátne inštitúcie a verejný sektor. Zrušiť povinné kvóty na slovenskú hudbu v rádiách. Zrušiť koncesionárske poplatky

RTVS a zmluvu so štátom a zaviesť financovanie RTVS priamo zo štátneho rozpočtu pevným percentom HDP. Presadiť, aby dvojpercentný príspevok autorov a umelcov umeleckým fondom bol dobrovoľný. V spolupráci s ministerstvom spravodlivosti chce SaS zaviesť znalecké odvetvie pamiatková obnova. Nadviazať projekt pamiatkovej obnovy hradov a rozšíriť ho o kostoly, kláštory. Podpora kultúry regionálneho charakteru – preniesť priamo na samosprávy. Ďalším plánom je privatizácia TASR či zrušenie povinnosti RTVS dabovať zahraničné programy.

■ HNUTIE OĽaNO

Program OĽaNO neprináša nijaké konkrétne predstavy, najmä nie také, ktoré by boli inovatívne. Program sa zameriava skôr na všeobecné myšlienky, niečo, s čím súhlasí každý. Napríklad: Podporiť vstup súkromných investícií do kultúry. Zlepšiť prístup ku kultúre aj v odľahlých častiach Slovenska. Zlepšiť a zjednotiť dopravné a informačné značenie historických a turistických atrakcií, propagáciu a informovanosť o lokalitách a kultúrnych inštitúciách krajiny. Podpora obnovy a zachrany kultúrneho dedičstva pre ďalšie generácie, tým aj podpora cestovného ruchu. Odpredaj vybraných ruín kultúrneho dedičstva za

Kaštieľ v Moravoch sa vracia jeho pôvodná krása, a ako sa zdá, opäť sa sem vracia aj krása výtvarných umeleckých diel. Nie však zásluhou štátu...

symbolickú sumu so záväzkom obnovy a sprístupnenia verejnosti. Financovanie obnovy národných kultúrnych pamiatok. Podpora filmovej tvorby vytvorením podmienok na získanie zahraničného kapitálu. Zvýšenie prostriedkov pre Fond na podporu umenia. Zavedenie kultúrnych pasov pre mládež so zvýhodneným prístupom do národných kultúrnych inštitúcií.

■ SME RODINA

Druhá najsilnejšia vládna strana postavila program pre kultúru na mixe toho, čo Slovensko už má, a novínok, ktoré kollarovci komunikovali dlhodobo. Jedným z najzaujímavejších bodov je určite návrh uzákoníť povinnosť veľkých developerov zaradiť do rozpočtov stavieb náklady na umenie a dizajn. Výber umenia realizovať vo forme súťaží, členovia komisií musia byť odborníci z oblasti umenia. Z ďalších návrhov vyberáme: Sprisniť legislatívu pri

ochrane kultúrnych pamiatok. Vytvoriť osobitný fond a kompenzovať vlastníkom kultúrnych pamiatok rozhodnutia pamiatkarov, ktoré obmedzujú vlastníkov pri výkone vlastníckych práv. Prijat' legislatívu, ktorá dokáže vymôcť u vlastníka/správcu primeranú starostlivosť o pamiatky. Upraviť legislatívu a vytvoriť majetkový pamiatkový fond, ktorý bude slúžiť na zabezpečenie zásadnej obnovy pamiatok.

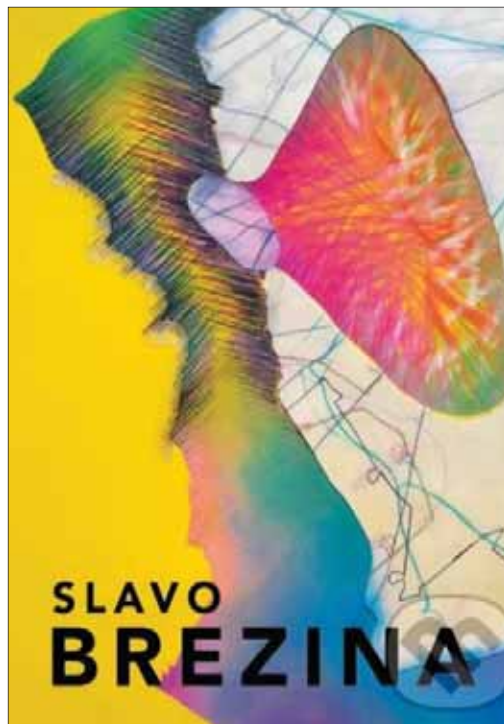
Podpora nehmotného kultúrneho dedičstva – folklóru, a tradičných ľudových remesiel, aby sa stali turisticky lákavými zaujímavosťami a zdrojom príjmov v menej rozvinutých regiónoch.

Aj SME RODINA chce zmeniť model financovania RTVS tak, aby bola financovaná zo štátneho rozpočtu percentuálne a zároveň by sa zrušili koncesionárske poplatky. Zároveň vypracuje nezávislý a transparentný spôsob výberu riaditeľa RTVS. Aký by to mal byť, to už sa nespomína...

Verejnosť sa po dlhom čakaní dočkala umelcovej monografie

Lubomír Podušel o Slavovi Brezini

KNIHA TÝŽDŇA

Slavomír Brezina je maliarom 21. storočia, aj filozofom života, napísal Peter Jaroš, dlhoročný priateľ výtvarníka, ktorý mal vlni sedemdesiatpäť rokov (narodil sa 28. júna 1944 v Prešove v rodine scénografa prof. arch. Martina Brezina). Historik umenia Lubomír Podušel (1953) pripomenul jeho jubileum tristostranovou monografiou, ktorá vyšla v bratislavskom vydavateľstve FO ART, s. r. o. Dôkladne v nej zdieľoval kontinuálne spoznávanie maliarovho diela od jeho prvej samostatnej výstavy v roku 1971 (tá sa podľa Podušela stala predzvesťou príchodu novej umeleckej osobnosti na Slovensko, poučenej na tradície veľkých majstrov minulých čias a nadväzujúcej na tradície európskej a svetovej výtvarnej moderny). Už na malbách a kresbách dvadsaťšesťročného maliara oceňoval autentický výtvarný prejav, osobitú mieru talentu, umelecké majstrovstvo a neopakovateľnú imagináciu. Slavomír Brezina po prijatí na Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave začínal vo všeobecnej škole maliarskej, vedenej profesorom Deziderom Millym, a po dvoch ročníkoch pokračoval v oddelení monumentálnej maľby Petra Matejku. U tohto profesora si vážil jeho charizmatiku osobnosť i podnetnú a motivujúcu atmosféru v jeho ateliéri, ktorá nabádať žiakov na hľadanie vlastného smerovania. Lubomír Podušel (1953) je autorom vyše desiatich monografií, napríklad o Albinovi Brunovskom, Michalovi Jakabčicovi, Viere Žilincanovej, Zábobjovi Bohuslavovi Kulhavom, Milanovi Mravcovi. V tvorbe umelcov ho osobitne priťahujú ich fantazijné predstavy, presahujúce poznania reálneho sveta a sú podstatou imaginatívneho umenia. Vo svojom najnovšom diele zaznamenáva rozvetvenú monumentálno-dekoratívnu tvorbu Slavomíra Brezina, sústreďuje sa predovšetkým na jeho komornú výtvarnú tvorbu. Originálneho maliara predstavuje aj ako rozprávača zážitkov, umelca s jasným pohľadom na skutočnosť, ktorú vníma takpovediac všetkými pormi, aby sa dopátral príčiny „ľudského bytia tu na Zemi, so všetkými excesmi, ktoré nás spoluvytvárajú“. Umeľcove práce prirovnáva k symfonickej básni. „Je taká ako ľudský život, plná rozmanitostí, odvíjajúca sa vo svete príbehov, zážitkov, radostí, smútku, napätia i rozčarovania.“

Dušan MIKOLAJ

MEDAILÓN

„Stoj, tristo hrmených!“ Legendárna hláška zbojníka Jana z filmu *Pacho, hybský zbojník (1975)* sa mu stala jednou z najtypickejších v portfóliu jeho televíznych či divadelných úloh. Jej autor Karol ČALIK sa 15. marca dožíva sedemdesiatich piatich rokov. Narodil sa v Trnave do rodiny krajčira. V detstve bol veľmi aktívny, hrával futbal za žiakov Spartaka Trnava. Bavila ho aj hudba a spev. Bol členom spevokolu Bradlan v Trnave, okrem toho choď na husle, no nedokončil ich pre čiastočné ochmutie dvoch prstov.

Legendárny filmový zbojník z Trnavy

Neskôr na strednej škole hral na bicie a spieval v kapele R45. Venoval sa aj bábkoherecku. No od malička ho fascinoval cirkus, a pretože mal vrodenný zmysel pre humor, túžil byť klaunom, čo sa mu raz aj podarilo. Neskôr všetko zmenilo stretnutie s amatérskym divadlom, keď si zahral čemokňažníka v rozprávke *Kocúr v čizmách*. Po maturite na gymnáziu v roku 1962 bolo herectvo jeho jasnou voľbou. O tom, že si správne vybral, sa presvedčil v roku 1963, keď sa s divadelným vystupovaním dostal za „železnú oponu“ a o dva roky na to už mal prvé skúsenosti s filmom.

Po debute v *Námestí svätej Alžbety (1965)* stvárnil mnoho ďalších postáv. Zväčša postavy zemítych, mierne tvrdohlavých chlapov s nádychom komickosti, ako napríklad vo filmoch *Zločin slečny Bacilpýšky (1970)*, *kozmonaut Dodino*, *Noční jazdci (1981)*, *Štefan Hnák*. Deti si jeho nezabudnuteľný hlas pamätajú z nadobovania *Strýka Držgrosa* z kreslenej rozprávky *Káčerovo*. Dlhoročná Čalikova herecká vitalita a výdrž je aj výsledkom jeho disciplíny. Zaujal ma v jednom z rozhovorov priznaním, že „už roky od Popolcovej stredy do Bielej soboty, čo je štyridsaťpäť dní, nefajčím a nepijem alkohol“.

Napriek tomu, že sa narodil v Trnave, nehovorí tvrdo po trnavsky. No keď príde na chatu na Záhorie do Sološnice, tam sa hneď prispôbi a rozpráva po záhorácky. „Ale v trnavčine myslím,“ dodáva k svojmu pôvodu.

Málokto vie, že Karol Čalik nie je len hercom, ale aj spevákom, jeho tenor a sluch mu pomohli v nejednom predstavení na jeho domovskej Novej scéne, kde je, mimochodom, dodnes aktívnym hercom a interným členom hereckého súboru.

Ludovít KUSAL

HUMORESKA

Koronavírus útočí. Prípadne Mars. Keď v roku 1938 v Anglicku uviedli rozhlasové spracovanie románu *Vojna svetov* od H. G. Wellsa, niektorí poslucháči prepadli panike. Domnievali sa, že na Zemi skutočne pristáli Mart'ania a začali likvidovať obyvateľstvo. U nás by sa to nemohlo stať. Slováci sú navyknutí zásadne neveriť oficiálnemu spravodajstvu. Jedno z pozitív socializmu. Keď neuvidím, neuverím. Darma sa hlásatelia televíznych a rozhlasových staníc namáhajú. Darma ukazujú hrozivé čísla niekde z Číny, Iránu, darma varujú pred návštevou Talianska. Našinec si rúško na tvár nedá. Ešte by naň zabudol, chcel hodiť dolu

krkom poldeci a nešťastie je hotové. Ako hovorí príslovie – radšej dvakrát vypiť, ako raz rozliat'. V súboji slivovice a koronavírusu je víťaz jasný. Koronavírus to nie je.

omamnú a nádejajú sa, že si odhrýznú z toho koláča, ako hovorí autor textu pomaly klasickej skladby Rudo Rusiňák. Potom sa im cez sociálnu sieť alebo mobil objavia na pohľad povolná

burky, koleduje si o bitku a stratu voličských hlasov. Krajiny ako Dánsko, Bulharsko, Rakúsko, Francúzsko a ďalšie si teraz búchajú hlavy. Zakázali ženám nosiť burky a nikáby na verejnosti.

Vznik epidémie COVID-19 obostiera tajomstvo. Čiňania odmietli konšpiratívnu teóriu, že pôvod je v konzumácii nedovarenej polievky z netopierov. Alebo z laboratória na výskum patogénov, ktoré je pár stov metrov od trhoviska, kde sú na predaj netopiere ako druh konzumnej hydiny. My máme v Nízkych Tatrách Jaskyňu mŕtvych netopierov, Čiňania trhovisko jatčných netopierov.

Pozrime sa však na problém z iného pohľadu. Qui bono? Epidémia tým, že kosí najmä starých ľudí, najviac posluží sociálnym a zdravotným poisťovniam. Znížia sa výdavky na dôchodky, nebudú poradovníky u lekárov a domovov sociálnych služieb. A ďalšia konšpiratívna teória je na svete.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Vírusové konšpirácie o netopieroch, rúškach a senioroch

Po sťažnostiach výrobcov vermutu Corona de Aragón rozhodla Svetová zdravotnícka organizácia pridelit' vírusu nové meno. COVID-19. Tá deväťnástka na konci je významná. Podľa doterajších štatistík je vírus zvlášť nebezpečný pre pánov v pokročilom veku. Ako každá deväťnástka pre pánov tripacích syndrómom zatvárajúcich sa dveri. Zasnívajú sa o maturantkách kráčajúcich mestom, zacítia jemnú vôňu

zaľúbená siréna. Odyseus Sirénam odolal, aj tak zle dopadol. A to bol itacký kráľ, nie slovenský významný verejný činiteľ.

Istá politická strana za onoho času sa zahrávala s myšlienkou zákazu nosenia buriek a nikábov aj u nás. My sme pokrokovi, my také zákazy nepotrebuje. Okrem toho naše ženy sú krásne a pohľad na ne potešuje dušu i telo. Kto by krásnu ženu zahliol do

Hygienické rúško nezakázali. Za chvíľu ich začnú prikazovať nosiť. V duchu gender rovnosti mužom aj ženám. Podľa smerníc Európskej únie. Lenže naše rúška už odleteli čínskym lietadlom do diaľav, v Nemecku sú vypredané. Čínsky návod pre našich chirurgov – keď bude najhoršie, vydlabte polovičku grapefruitu, prepichnete na bokoch dierky, navlečte gumky a ekologické hygienické rúško je hotové.

Alexander MATUŠKA: Dnes sa možno usmievať tomu, čo kedysi bolelo. Bolí totiž zase iné.

Brilantný kritik zlopovestnej slovenskej malosti

Július LOMENČÍK – Foto: TASR

Básnik Pavol Horov v básni Tvár odhalil podstatu charakteru Alexandra Matušku (26. 2. 1910 Vikanová – 1. 4. 1975 Bratislava): Neklesal nikdy na kolená. / Pod ťahmi drsných otázok. / Naozaj ni zisk ani sláva. / Len trýznou usúžená hlava. / Na hrboch križovaných ciest. / Plodom tej trýzne česť. A. MATUŠKA bol kritikom našej literatúry a zároveň skrze ňu a pomocou nej aj kritikom spoločnosti. Svojím kritickým postojom vyniesol súdy nielen o dobrej či zlej literatúre, o dobrých či zlých mravoch v literatúre, ale povedal všetko tak, že tieto súdy pretrvávajú, že v prevažnej miere zlé v poňatí Matuškovom ostalo po dnešné časy zlým a dobré v Matuškovom poňatí tvorí už po viacero generácií základný fond národnej kultúry, našej mravnej orientácie.

Matuška dobre poznal „slovenskú malosť“, ale súčasne Slovensko z tejto malosti odvážne oslobodzovať. Nikdy pred ňou nezastal, vedel, že Slovensko je skôr rozprávkový Pecivál ako spiaca Šípková Ruženka; vedel i o tom, že treba národ prebúdzajúť z letargie a aby svitli krajšie časy, vplývať naň kritickým slovom. Na margo uvedeného Karol Rosenbaum napísal: „Poznáme Jánov Zlatoústych, a predsa po ich reči je pusto v duši. Máme prísnych a presných vykladačov našej kultúrnej minulosti, no máme i láskyplných a veľmi zhovievavých šafárov kultúry, ktorým je z tejto kultúry všetko dobré. Matuška je iný. Matuška je burič.“

■ KONŠTRUKTÍVNE BURIČSTVO

Cieľom Matuškovho buričstva bol nielen konzervatizmus, pseudovlastenectvo, ale hneď za týmito „hriechmi“ slovenskej „národnej“ spoločnosti útočil na nedostatok mravnosti, na to, čo sa prialo skutočne slovenskému charakteru, všeludskej etike. V tomto smere je Matuška neúprosným kritikom pseudohodnot, kritikom toho, čo sa vydáva za cennosť, a nie je ňou. Mimoriadne aktuálne je trebárs jeho vyjadrenie na margo postaja Slovákov k minulosti: „Hodnoty minulosti nie sú, nemali by byť cennými predmetmi v múze-

Literárny kritik Alexander MATUŠKA vynikal buričskou ostroumnosťou a nekonformnou kritikou pseudohodnot literárnych i spoločenských.

ách, pamiatkami, ktoré z príležitosti osláv vytiahneme, oprášime a zakričíme živio! Minulosť nie je zbierkou mŕtvych vzorov, mala by byť úhrnom živých podnetov. Tí, čo ju uctievajú bez dostatočných znalostí o nej, pasívne a len preto, že sa to tak patrí, tí z nej nežijú, nemajú kultúrnych potrieb. (...) Ale keď si

prídu občas zakultúrniť, je to len pohostinské vystúpenie...“ V súčasnosti sa veľa hovorí, píše o kritickom myslení. Aj politické strany v predvolebnom zápase v programoch zdôrazňujú potrebu naučiť najmä mladých ľudí v školách kritickosti, pritom zabúdajú, že dospievajúce generácie je nevyhnutné naučiť, resp. stotožniť sa s uznávaním toho nášho, slovenského...! V tejto súvislosti sa mimoriadne aktuálnym stáva Matuškov vyjadrenie, že mládež nie je vinná samá: „Vinní sú tí, ktorí – beznárodni alebo vnucujúci sa do beznárodnosti – ju beznárodne vychovávajú, tí, čo strachopud-

sky zamlčujú, že patrí do národa, ktorý slabými síce, no vlastnými silami čestne zápasil o svoju ľudskú dôstojnosť, a pritom sa nielen fyzicky udržal, ale niečo i vytvoril. A poklonkovanie Západu? Nazval by som to radšej papagáčením...“ V podobnom duchu vnímal aj lásku k umeleckej literatúre, ktorú

sa žiada vysloviť postojom, nie deklaráciou. S Novomeským povedané, táto láska je „predpokladom“ Matuškovkej kritickej tvorby. Bez jej stôp stretli by sme možno obraz diel a autorov vypodobnený presne, ale bez inšpiratívnej sily, bez príťažlivosti k umeniu ako nástroju, ktorý v nás prebúdzá hlboké ľudské emócie.

■ EMOTÍVNOŤ PRÍSTUPU

Emotívnosť Matuškovho prístupu vychádza už z prvého odseku, často z prvej vety a neraz i z prvého slova. Ale nejde o emotívnosť pre emotívnosť; Matuškov emotívnosť je sládkovičovská „túžba po kráse“ a súčasne po pravde. Prítomný je vždy aj intelekt, ktorý zabezpečuje nazeranie vecí, javov v súvislosti. Zároveň prísne súdi literatúru i spoločenské javy, konkrétnych ľudí i konkrétnych spisovateľov z hľadiska vysokých etických noriem a nikdy nepoľavil tam, kde malo ísť o uplatnenie ľudských hodnôt, označených termínom charakter, charakternosť, čo podčiarkol vo vyjadrení: „Kultúra sa robí aj charakterom,“ čím zdôrazňuje etickú stránku kultúrnych úsilí slovenského národa. Sám intelekt bez služby pravde mohol by slúžiť aj diabľovi. Matuškovci cez službu

pravde ide o službu mravným hodnotám a cez ne spoločnosti.

■ KRITICKÝ DUCH

O nikom inom sa nedá s toľkou platnosťou povedať to, čo sám napísal na margo našich tradícií; totiž že sme „mali kritikov, ktorí nielen pre vývin našej literatúry, ale pre celú našu kultúru značia aspoň toľko, ak nie viac ako niektorí básnici či prozaici“.

V Matuškovci sme mali – a ustavične aj do budúcnosti máme (len akosi zabúdame) – kritického ducha, ktorý povýšil literárno-kritickú tvorbu na aktivitu všestranne kultúro-tvornú. Prostredníctvom kritiky premyslel a do hodnotovej sústavy uviedol nielen literatúru samu, ale rovnocenne i jej najvlastnejší predmet, život človeka v jeho zaradení národnom, spoločenskom, etickom a intelektuálnom.

Alexander Matuška bol vzdelaný, bystrý a citlivý literárny kritik, literárny vedec, analyzujúci literatúru so zmyslom pre jej krásu, pravdivosť, ľudskú ušľachtilosť a mravnosť. Vyrástol na najlepších tradíciách našej národnej kultúry a súčasne hľadal poučenie u veľkých autorov svetovej literatúry. Veril v možnosti pôsobenia kultúry. Bol nesmierne pracovitý a sústredený na najzákladnejšie problémy národnej kultúry a spoločnosti. Odmietol suché formuly, no rád sa učil od tých, čo obohatili kultúru pôvodnou tvorbou. Bol kritikom spoločnosti, kritikom nekultúrnosti, kritikom búriacim sa proti „slovenskej malosti“.

Skúsme teda aj A. Matušku vnímať ako živý podnet pre v súčasnosti toľko zo všetkých strán „omielanému“ kritickému mysleniu. Možno cez poznanie Matuškovho kritického odkazu sa k tomu skutočnému kritickému mysleniu, poznačeného zdravým sedliackym rozumom, časom aj dostaneme / prepracujeme...

Medzititulky redakcia

Chcel byť rušňovodič aj lesník, ovládol však dosky, ktoré znamenajú svet

Legenda zvolenskej i slovenskej divadelnej scény

Jozef SLIACKY – Foto: Wikipédia

Andrej MOJŽIŠ, legenda zvolenskej i slovenskej divadelnej scény, zomrel začiatkom februára v úctyhodnom veku deväťdesiatštyri rokov. Chcel byť rušňovodičom i lesníkom. Nakoniec, našťastie, náhoda chcela, že sa dostal na dosky, ktoré vraj znamenajú svet.

Andrej Mojžiš sa narodil 16. októbra 1925 v Kremnici ako predposledný zo šiestich súrodencov v rodine železničiara. „Bývali sme v služobnom byte. Aj mama robila na stanici. Odmala ma fascinovali rušne a sníval som o tom, že sa raz naučím tie ohnivé mašiny ovládať,“ spomínal v jednom rozhovore a pokračoval: „Podľa neoverených správ som bol prepožičaný rodičmi asi v treťom roku nejakému divadelnému spolku na menšiu rolu. Premiéra vraj dopadla dobre. Odvtedy som bol náchylný hrať komédie. Hlavne keď som porušil domáci poriadok.“

■ NELAHKÝ ŠTART

Napriek tomu, že sa zapájal do kultúrneho diania v rodnom meste, netúžil stať sa hercom. Lákala ho technika a lesníctvo. Išiel študovať na elektrotechnickú priemyslovku, ale dochádzka do Banskej Bystrice z Bartošovej Lehôtky, kde vtedy Mojžišovci bývali, bola preňho príliš náročná. Po roku štúdium zanechal a zamestnal sa v štátnych lesoch. Táto robota sa mu páčila, a tak sa vybral na lesnícku školu do Banskej Štiavnice. Ani tú však nedokončil. Po smrti otca musel pomáhať rodine.

K divadlu sa dostal ako vojak. Prijali ho do Armádneho vojenského súboru Víta Nejedlého v Prahe. Po návrate do civilu začal pracovať na okresnom úrade. „Chodil som s inšpektorom po školách a tváril sa dôležitý,“ spomínal úsmevne. „Pamätám si, ako sme prišli na hodinu ruštiny. Nič som nerozumel, lebo ja som sa tento jazyk ešte neučil...“

Andrej MOJŽIŠ (vľavo) nebol hercom veľkých hrdinských postáv, ale vo všetkých, čo mu režiséri zverili – aj v tých najmenších – dokázal zaujať presvedčivou charakterizáciou hrdinu.

Profesionálnym hercom sa stal náhodou. Anton Vozár sa prihlásil na konkurz do zvolenského Divadla Jozefa Gregora Tajovského (DJGT) a oslovil kamaráta Andreja, aby mu robil sparringpartnera. „Zahráli sme scénu, a tým sa to pre mňa skončilo,“ spomínal. „Po nejakom čase prišli zvolenský divadelníci do Kremnice a dostal sa mi do rúk program predstavenia. Hrali Ženský zákon. Čítam obsadenie a neverím vlastným očiam. Tretí mládenec – Andrej Mojžiš. Uviedli ma bez toho, žeby som mnou hovoril. Ohradil som sa, priro-

dzene. Dostal som z divadla list, to je pravda, ktorý bol zároveň ponukou na angažmán. Nebral som ho vážne a na ponuku som nereagoval. Herectvo ma vtedy neoslovilo a tretieho mládenca som nehral.“

■ STÁLICA V DIVADLE

V roku 1953 sa predsa len dal presvedčiť a nastúpil do zvolenského Divadla Jozefa Gregora Tajovského. „Neviem, kde by ma bol osud zavial, keby som nakoniec neskončil pri tejto profesii. Nebol som spokojný s tým, čo som mal, vtedy som hľadal niečo

Legendárny herec Andrej MOJŽIŠ nás nedávno navždy opustil vo veku 94 rokov.

neznáme. Niečo viac, aby som sa nejakým spôsobom uspokojil, skúšal som rôzne profesie, remeslá, až napokon, chvalabohu, to skončilo práve v divadle,“ hodnotil svoju životnú púť pri oslave deväťdesiatych narodenín.

V tomto divadle pôsobil počas celej svojej bohatej kariéry, aj keď – ako sám priznal – občas mal „zajačie úmysly“, keď dostal lákavé ponuky z Martina, Nitry i Bratislavy. Režiséri v DJGT mu však vždy ponúkli zaujímavú rolu, a tak o odchode nemohlo byť ani reči. „Bolo treba vydržať vo Zvolene, pracovať, aby aj tam divadlo rozkvitlo,“ vyjadril sa na adresu hereckého kolegu Ladislav Chudík. „A jedným z tých, čo sa o to zaslúžili, je Andrej Mojžiš.“

Na zvolenskej scéne debutoval v roku 1953 v hre Kto je na vine a rozlúčil sa s ňou v jubilejnom sto päťdesiatom predstavení, keď ako statný osemdesiatnik zvládol postavu Dedka a Zamaskovaného anjela v hre Hugo Karas.

K hercovým deväťdesiatym narodeninám vydalo DJGT spomienkovú knihu s výstižným názvom Rytier v službách divadla. Z nej čerpáme aj základné informácie na tento článok. Okrem jeho vlastných spomienok a rozhovorov v nej nájdeme aj vyjadrenia priateľov a kolegov, ľudí spoje-

ných s divadelným umením.

■ POPULÁRNA OSOBNOSŤ

Andrej Mojžiš bol populárnou a uznávanou osobnosťou, a to nielen vo Zvolene, s ktorým spojil podstatnú časť života. Oslovili ho filmoví a televízni režiséri. Mohli sa naňho spoľahnúť a on sa mohol spoľahnúť na domovskú scénu, že mu vytvorí priestor, aby mohol cestovať na nakrúcania. Dlhý by bol zoznam filmov a televíznych inscenácií, v ktorých účinkoval – od filmu Drak sa vracia v roku 1967 cez Očovské pastorále, televízny seriál Nepokojná láska, Poému o svedomí, Zrelú mladosť, Silu lásky až po Nedodrzaný sľub v roku 2008. Známe je aj jeho účinkovanie v Slovenskom rozhlase, najmä v obľúbenom banskobystričskom Sobotníku.

■ HERECKÉ KRÉDO

„Herec by mal priniesť do života diváka čosi nové, čosi, čo ho zaujme, s čím sa v normálnom živote nestretáva. A mal by to robiť s určitou pokorou, mal by ho baviť a mal by ho trebárs i rozplakať, keď treba.“ Tieto slová Andreja Mojžiša môžeme vnímať ako jeho umelecké krédo. Kontakt s divákom bol preňho nesmierne dôležitý.

Andrej Mojžiš bol nositeľom mnohých ocenení. V roku 1968 si prevzal štátne vyznamenanie Za vynikajúcu prácu, v roku 1981 sa stal Zaslúžilým umelcom, v roku 1998 dostal Cenu mesta Zvolen, o dva roky neskôr Cenu Jozefa Kronera za celoživotné dielo, v roku 2007 mu prezident republiky udelil Pribinov kríž II. triedy, bol nositeľom Čestného motýľa, ktorého udeľuje DJGT, a Kvetu kultúry a umenia BBSK.

Vari najvýstižnejšie sa vyjadril k tejto hereckej osobnosti spisovateľ a dramatik Lubomír Feldek: „Takých hercov, čo hrajú tak presvedčivo, až sa zdá, že nehrajú, ale priamo v tej chvíli, keď to hrajú, to sami zažívajú, sa nerodí veľa – a Andrej Mojžiš je jeden z nich.“

Krajské kolá 27. ročníka súťaže v prednese slovenských povestí Šaliansky Matko v Košiciach a Prešove

Od našich spolupracovníkov: Slavy JURKOVEJ, Pavla KLEBANA a Michala MATEČKU

Opäť po roku sa v Košiciach a Prešove uskutočnili Krajské kolá súťaže v prednese slovenskej povesti Šaliansky Matko Jozefa Čigera Hronského. Matiční funkcionári, členovia odborných porôt aj odborníci na prednes referujú o pôsobivých vystúpeniach, skvelých prednesoch a výborných podmienkach, ktoré organizátori opäť zabezpečili a pripravili pre súťažiacich.

Chvilky napätia a očakávaní pred začiatkom recitačných „zápolení“ v metropolách východu – Košiciach a Prešove.

V metropole východu sa 27. ročník tohto podujatia konal v utorok 25. februára v priestoroch Átrium klubu mestskej časti Košice-Západ, Zuzkin park 4. Súťaž organizačne zabezpečili Centrum voľného času – Regionálne centrum mládeže v spolupráci s Domom Matice slovenskej v Košiciach. D MS v Košiciach prispel do súťaže aj knižnými cenami. Súťažiacich privítal starosta MČ Košice-Západ Mgr. Marcel Vrchoňa, ktorý tridsiatim trom šikovným recitátorom poprial

veľa úspechov a víťazom úspešné účinkovanie v celoslovenskom kole. Predsedníčkou poroty bola Mgr. Eva Grohová. V I. kategórii (2. – 3. ročník) zvíťazila žiačka Lýdia Mikušáková zo ZŠ M. Lechkého, Košice. V II. kategórii (4. – 5. ročník) Šarlota Šustrová zo ZŠ Krosnianska, Košice. V III. kategórii (6. – 7. ročník) Sára Štofánová zo ZŠ Staničná, Košice. Všetky tri dievčatá sa predstavia 20. marca tohto roka na celoslovenskej súťaži v Šali. V metropole Šariša sa okresné

kolo Šalianskeho Matka uskutočnilo v Knižnici P. O. Hviezdoslava 28. januára a zastrešili ho MO MS, ABC Centrum voľného času a Knižnica P. O. Hviezdoslava. Porota bola zložená z odborníkov na slovenskú literatúru, jazyk i prednes. Zasadli v nej Ing. Pavol Kleban, Mária Murdziková, Mgr. Alžbeta Verešpejová, Alžbeta Polačková, Mgr. Ľubica Liptáková a PaedDr. Alena Pekárová. Na okresnom kole sa zúčastnilo tridsaťšesť žiakov z vyše dvadsiatich škôl okresu

Prešov. Na krajské kolo porota vybrala v I. kategórii

Ellu Dianu Mazárovu, žiačku ZŠ Čsl. armády v Prešove. V II. kategórii Lauru Halahyovú zo ZŠ Májové námestie, Prešov. V III. kategórii Hanah Nachajovú z tej istej školy.

Krajské kolo 26. februára účinkovaním otvoril folklórny súbor Snežienka z prešovskej ZŠ Májové námestie, kde sa súťaž Šaliansky Matko uskutočnila už po tretí raz. V oboch kolách sa predviedli naozaj výrazné talenty a porotcovia hodnotili presvedčivé výkony. V porote boli pedagógovia z viacerých okresov – Mgr. Magdaléna Gombárová (ZŠ Májové nám., Prešov), PaedDr. Martina Petriková, PhD. (Prešovská univerzita), Mgr. Nina Kollárová, PhD. (Prešovská univerzita), Mgr. Marta Skalková (bývalá riaditeľka Knižnice P. O. Hviezdoslava), PhD. Eva Kollárová (Stará Ľubovňa), Mgr. Ľubica Liptáková (Knižnica POH), PaedDr. Alena Pekárová (ZŠ Fintice), Mgr. Miroslav Gešper (OP Vranov N/T), Alžbeta Polačková (recitátorka, Prešov). Rozhodovanie o tých najlepších bolo veľmi náročné. Na celoslovenské kolo v Šali na reprezentáciu Prešovského kraja „posunuli“ už spomínanú Prešovčanku Ellu Dianu Mazárovú, Soňu Brejkovú z Grundschule, Hradné námestie, Kežmarok, a Emu Jeleňovú zo ZUŠ Jána Melkoviča, Stará Ľubovňa.

Foto: Marko GAJDOŠ a CVČ-RCM

GLOSA

Úpadok školstva? Myslím si, že zaň môže najmä ten, kto dovolil, aby sa na vysoké školy nerobili prijímačky, ten, kto zrušil plánovanie a určenie počtov žiakov a študentov, ktorých majú prijať, a to podľa potrieb štátu. Nebolo by toľko zbytočných vysokoškolákov s IQ pod 100. Najlepšie by bolo, ak by sa v posledných ročníkoch základných a stredných škôl zaviedli IQ – testy podľa vzoru školského systému Švajčiarska...

A keď som to povedala, hľadeli na mňa ako na dementa, ktorý nemá rád dokonca ani svoje deti... Hrozná! A najhoršie na tom je, že to všetko pokazila NAŠA generácia, teda MY, lebo sú to NAŠE deti a MY sme ich takto (ne) vychovali! Lenže MY sme to museli nejakým spôsobom... V snahe dať im všetko sa im vzala možnosť niečo chcieť. Vidím okolo seba, ako rodičia posielajú deti do prestížnych drahých škôl, kde sa naučia po anglicky povedať „najvyrukovanejšie“, ale pritom ich nenaucili po slovensky povedať: dobrý deň, dakujem, prosím alebo nech sa páči, sadiťte si.

Zbytočné kvičkoviny

Keď vidím tie znudené mátohy s telefónmi v rukách, do ktorých furt niečo ťukajú (s hrúbkami, aké ani nevymyslím), niečo čítajú, a pritom v živote neprečítali nijakú poriadnu knihu, maximálne tak stupídneho Harryho Pottera, z ktorého sa stala kniha kniž, skoro ako Biblia. Nijaký Remarque, nijaký Hemingway... Tot' som bola behať na Kuchajde.

My sme tam kedysi chodili randiť, bozkávať sa, dotýkať sa... Chlapci s dievčatami. Dnes? Až na niekoľko výnimiek sa ženy muchľujú zo ženami, chlapi s chlapmi. Žijú so smartfónmi. Ufónmi. V lepšom prípade aspoň virtuálne randia, bozkávajú sa a dotýkajú. Teraz však dievčatá s chlapcami... Keď tak človek tíško beží, tak vidí kadečo, kadekoho. Ale nie o tom som chcela. Skoro všetci vedú po anglicky, a pritom nevedia vôbec nič! Nerozoznajú Mozarta od Ravela, Van Gogha od Dalího, nevedia si sami povysávať izbu, nevedia ryľovať, nevedia narúbať drevo, nevedia založiť oheň, stratia sa v lese, preto tam ani nechodia. Takmer všetci idú povinne na vysokú, kde sa nič praktické a spoločensky užitočné poriadne nenaucia, len tam sú a študujú. Spýtajte sa svojich známych, čo študujú ich deti? Budete počuť názvy študijných odborov, ktoré vám nič nepovedia, lebo ani nič nehovoria – masmediálna komunikácia, webdizajn, copywriterstvo, sociálna práca a podobné zbytočné kvičkoviny. Rádio z nich nevie opraviť nikto. Naštartovať traktor. Vyrobiť posteľ, skriňu, stôl, vymurovať rovnú stenu z obyčajných tehál, aby nespadla... Nikto nemal v rukách lopatu, krompáč, hrabe nevedia ani chytiť do ruky, ničo ešte ukovať motyku, nôž. Hlavne, že vedú chytiť Pokemona. Na kúpaliskách a pri bazénoch sa povávajú celulitidou oplácané „kočky“, vo fitkách a wellnessoch sa pretŕčajú potetované, neforemné kreatúry pojedajúce čipsy. A my im to nielen tolerujeme, ale ešte ich v tom podporujeme a neraz obdivujeme. Nič nemusia, tak ani nič prospešné robiť nechcú. Ale môžeme si za to my, rodičia a učiteľia. Prvé, čo sme zrušili, boli letná odborná prax, brigádnicke soboty, skrátka POVINNOSTI. Rozvážame deti do škôl autami, potom im kupujeme byty, autá – aby sa „mali lepšie ako sme sa mali my“. Veď nemajú ani po čom túžiť, čo chcieť, majú všetko, a pritom nemajú nič. Nemajú túžbu, nemajú vôľu, nemajú méty a potom sa čudujeme, že keď zostaneme, nepoznajú ani vlastných rodičov. Len si spomenú, keď sa najbližšie budete usilovať rozprávať s vlastným potomkom, koľko faciek by ste počas takého rozhovoru sychtali od svojich rodičov, ak by ste sa vy rozprávali s nimi tak ako s vami vaše deti...

Radó z nich nevie opraviť nikto.

Naštartovať traktor. Vyrobiť posteľ, skriňu, stôl, vymurovať rovnú stenu z obyčajných tehál, aby nespadla... Nikto nemal v rukách lopatu, krompáč, hrabe nevedia ani chytiť do ruky, ničo ešte ukovať motyku, nôž. Hlavne, že vedú chytiť Pokemona. Na kúpaliskách a pri bazénoch sa povávajú celulitidou oplácané „kočky“, vo fitkách a wellnessoch sa pretŕčajú potetované, neforemné kreatúry pojedajúce čipsy. A my im to nielen tolerujeme, ale ešte ich v tom podporujeme a neraz obdivujeme. Nič nemusia, tak ani nič prospešné robiť nechcú. Ale môžeme si za to my, rodičia a učiteľia. Prvé, čo sme zrušili, boli letná odborná prax, brigádnicke soboty, skrátka POVINNOSTI. Rozvážame deti do škôl autami, potom im kupujeme byty, autá – aby sa „mali lepšie ako sme sa mali my“. Veď nemajú ani po čom túžiť, čo chcieť, majú všetko, a pritom nemajú nič. Nemajú túžbu, nemajú vôľu, nemajú méty a potom sa čudujeme, že keď zostaneme, nepoznajú ani vlastných rodičov. Len si spomenú, keď sa najbližšie budete usilovať rozprávať s vlastným potomkom, koľko faciek by ste počas takého rozhovoru sychtali od svojich rodičov, ak by ste sa vy rozprávali s nimi tak ako s vami vaše deti...

Naďa LEGNAVSKÁ

Žilinský Matko opäť nezabudnuteľný

Katarína KALANKOVÁ, riaditeľka D MS v Žiline

V Dome Matice slovenskej v Žiline sa v piatok 21. februára uskutočnil už 27. ročník krajského kola súťaže v prednese slovenskej povesti Šaliansky Matko. Na súťaži sa zúčastnilo tridsaťtri súťažiacich v troch kategóriách z jedenástich okresov žilinského kraja.

Výkony všetkých zúčastnených detí boli tak vysoko profesionálne, že porota mala veľký problém určiť poradie víťazov. Prednes, gestikulácia a mimika účastníkov sa vysoko približovala výkonom profesionálnych hercov, ako uviedla jedna z porotkyň. Do celoslovenského kola postúpili žiačky a žiaci, ktorí sa umiestnili na prvom mieste.

I. kategória (2. – 3. ročník): 1. Lea Perenčíková (ZŠ s MŠ Hradná, Liptovský Mikuláš), 2. Lenka Šmalová (ZŠ s MŠ Školská Turčianske Teplice), 3. Beata Florková (ZŠ s MŠ Novot'), II. kategória (4. – 5. ročník): 1. Lea Malatinková (ZŠ s MŠ Podbieľ), 2. Juraj Abrman (ZŠ Sklené Teplice), 3. Patrik Majerčák (ZŠ Martinská);

Nie všetci prednášajúci sa môžu prebojovať do celoslovenského finále v Šali. Diplom a vecné ceny si však z krajského kola v Žiline odniesli všetci účinkujúci.

III. kategória (6. – 7. ročník): 1. zium Varšavská), 3. Nina Tokariková (ZŠ Kysucký Lieskovec). Popri štandardných oceneniach

Aj títo mali drobci sa chcú podobať na Matka...

organizátori udelili po päť čestných uznani z každej kategórii. Aj tento ročník bol dôkazom, že talent našich detí v tradičnom ľudovom prednese má priestor na vyniknutie aj rozvoj.

Treba poďakovať všetkým pedagógom, rodičom, že podporujú tradície našich básnických veľikánov. Uznanie patrí aj všetkým účastníkom, odbornej komisii, všetkým deťom, ktorých výkony boli vynikajúce.

FÓRUM ČITATEĽOV

Csaba neblázni...

Najprv by som sa chcel poďakovať redakcii za to, že u nás stále jestvuje periodikum ako Slovenské národné noviny. Úprimná vďaka, držím palce... A teraz k tomu, čo ma pohlo k napisaniu týchto riadkov. Desiateho februára sa v predvolebnej televíznej diskusii na TA3 stretli zástupcovia MKS a Mosta – Híd. Neveril som vlastným očiam a ušiam, keď som videl a počul, že predstaviteľ Mosta – Híd, tejto „občianskej“ strany, Csaba Fehér, kandidát do slovenského zákonodarného zhromaždenia a občan Slovenskej republiky, nehovorí po slovensky, ale po maďarsky! A jeho prejav museli tlmočiť! Pulz mi okamžite vyskočil na tristo. Takúto neobvyčajnú drzosť, presahujúcu aj tie najtolerantnejšie nemiessne a nenáležité ultraliberálne medze, som už dlho neregistroval. Prosím vás, poukážte na to. Na porovnanie mi prišiel na um taký príklad, že občan Nemeckej spolkové republiky tureckej národnosti kandiduje do Bundestagu a v predvolebnej diskusii hovorí rodným jazykom a tlmočia ho do nemčiny... Ani sa nečudujem, že sa takito kandidáti do NR SR nedostali.

Jakub MINÁRIK

POCTA ŠTEFÁNIKOVÍ

29. marca 2020 Zvolenská Slatina

15.30 h – odhalenie pamätníka (pred obecným úradom)

16.00 h – slávnostný program k 140. výročiu narodenia (kulturný dom) matiční ochotníci predstavujú divadelnú dramaturgiu M. R. Štefánik a československí legionári

Spríevodné podujatie
Klub jednoty dôchodcov a obec Zvolenská Slatina

Vás srdečne pozývajú na besedu so spisovateľom **JOZEFOM BANÁŠOM** 12. marca 2020 o 17.00 h v kultúrnom dome Zvolenská Slatina

Pamätník bol prvýkrát v obci postavený v roku 1939. V roku 2019 bol obnovený z grantu Ministerstva kultúry SR a vlastných financií obce.

OČAMI MATIČIARA

Hudobno-spevácka skupina Zemplínski heligonkári pôsobí v Michalovciach od roka 2012 a je kolektívny člen Matice. Za osem rokov aktív sa vďaka nej rozrástla malá skupinka nadšencov, fanúšikov a priateľov heligónky a prekrásnej zemplínskej ľudovej piesne na veľkú rodinu priaznivcov. Na výročnej schôdzi OZ Zemplínskych heligonkárov 14. februára, ktorá sa konala tradične v michalovskom D MS, hodnotili napĺňanie dlhodobých aj krátkodobých cieľov.

Z malej iskry

Zemplínski heligonkári inšpirovali vznik viacerých hudobných skupín a zoskupení, pôsobiacich nielen v Michalovskom okrese, ale aj v iných regiónoch Slovenska. Dobré meno zemplínskeho folklóru šíria aj za hranicami našej vlasti účasťou na rôznych festivaloch v Chorvátsku, Srbsku, Česku, Poľsku, Maďarsku, Bulharsku, Ukrajine a Bielorusku. Najvýznamnejším projektom, ktorý sa im darí pripravovať a realizovať v Michalovciach, je festival Zemplínska heligónka, ktorý už má za sebou šesť ročníkov a v ostatných rokoch sa na ňom predstavujú aj hostia zo zahraničia. Sústreďujú sa na neustále zvyšovanie úrovne a popularity organizovaných podujatí, ku ktorým patria aj štyri ročníky ekumenického koncertu vďaka pod názvom Vianoce s heligónkou. Tiež hodno spomenúť projekt pre seniorov Aj jeseň života je krásna a prípravu dvoch Tvorivých dielní pre heligonkárov Zemplína a Šariša. V tomto roku heligonkári zo Zemplína nechcú nič ubrať zo svojich dlhodobých cieľov a opäť budú hľadať cesty a prostriedky na uskutočnenie svojich zámerov – vystúpeniami, ale aj písaním projektov a žiadosťami na rôzne kompetentné inštitúcie a oslovaním ústretových sponzorov, aby ich hra a vystúpenia boli na úžitok, potešenie a poučenie pre všetkých. Preto si vysoko cenia dlhodobú podporu a spoluprácu primátora mesta Michalovce Viliama Záhorčáka, riaditeľky MsKS Milady Tomkovej, ZOS, D MS, Ministerstva financií SR, košického VÚC, poslanca NR SR Ing. Emila Ďurovčika aj ústredia MS v Martine, lebo veľké ciele sa dajú dosiahnuť len spájaním síl a vzájomnou spoluprácou. A o to sa budú OZ Zemplínski heligonkári aj v roku 2020 usilovať.

Pavol HÁJNIK, predseda OZ

Návrat do histórie – odborný seminár Viedenská arbitráž v Košiciach

Aj smutné medzníky majú zostať v pamäti

Daniela HREHOVÁ, Michal MATEČKA – Foto: Marco GAJDOŠ

Na pôde Technickej univerzity v Košiciach (TUKE) sa 27. februára uskutočnil odborný seminár na tému Viedenská arbitráž pod záštitou zástupcov troch inštitúcií a zároveň organizátorov odborného podujatia – vedúcej Katedry spoločenských vied spomínanej akademickej inštitúcie PhDr. Danely Hrehovej, PhD., riaditeľa D MS v Košiciach Michala Matečku a členky predsedníctva Ústrednej rady Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov Mgr. Moniky Gergefovej.

V tejto zostave organizátori spoločne vnímali potrebu venovať pozornosť tejto dôležitej udalosti, ktorá sa dotýka histórie Slovenska. Hneď v úvode privítala na podujatí členov akademickej obce, Matice slovenskej, Zväzu protifašistických bojovníkov a zvedavých vysokoškolákov moderátorka celého podujatia Daniela Hrehová. Úvodných uvítacích príhovorov sa ujali Michal Matečka (D MS v Košiciach) a Dominika Vargová (Oblasťný výbor SZPB v Košiciach). Moderátorka vzápätí uviedla prítomných do dobového diania a vyzvala pozvaných prednášateľov, aby osvetlili problematiku Viedenskej arbitráže, ktorá markantne ovplyvnila podobu Slovenska a spôsobila zásadné korektúry mapy Slovenska.

Uvedme rámcové fakty o tejto historickej udalosti: druhého novembra 1938 sa konalo arbitrážne konanie v zámku Belvedere vo Viedni. Tu nacistické Nemecko a fašistické Taliansko rozhodli o odstúpení južných území Slovenska horthyovskému Maďarsku. Slovensko stratilo najúrodnejšie územia, okolo 10 565 štvorcových kilometrov, kde žilo 290 107 Slovákov a 506 208 obyvateľov maďarskej a inej národnosti. Slováci masovo utekali na sever. Aj Košice sa dostali pod horthyovskú okupáciu. Od 2. do 9. 11. 1938 odišlo z Košíc vyše pätnásťtisíc Slovákov a Čechov. Do Prešova musel odísť biskup Jozef Čársky s biskupským úradom i pracovníci košickej pobočky Centrálnej banky. Regent Horthy prišiel 10. 11. 1938 do Košíc, kde sa prihovril obyvateľom týmito slovami: „Láska celého

Účastníkom odborného seminára sa za Maticu slovenskú prihovril jej predseda M. GEŠPER.

maďarského národa zabezpečí vám okrem zvýšenia životnej úrovne aj úplnú slobodu slovenského jazyka a kultúry.“ Bolo to však úplne naopak. K vojenskému, policajnému a úradníckemu útlaku sa pridala aj útlak národnostný. Bola obmedzená spolková činnosť a povolené iba dve slovenské gymnáziá, a to v Šuranoch a Košiciach. Dochádzalo k likvidácii hmotných pamiatok pripomínajúcich Československo.

Obdobie okupácie, ktorá dramaticky zasiahla do života všetkých vrstiev obyvateľstva južného Slovenska, priblížili svojimi príspevkami predseda Matice slovenskej JUDr. Marián Gešper, PhD. ThLic. Ján Mičko, PhD., filozof a slovenský literár, vysokoškolský pedagóg (TUKE), Mgr. Matúš Béreš, PhD., politológ a vysokoškolský pedagóg (TUKE), za Oblasťný výbor SZPB Mgr. Alena Tabáková, PhD. Všetky vystúpenia, ktoré sa

dotkli historických sekvencií a okamihov, boli obsahovo veľmi hutné, obohacujúce a podnecujúce k diskusií. Prednášatelia dospeli k spoločnému záveru, že aj keď ubúdajú živí pamätníci tejto dramatickej udalosti, samotná udalosť naďalej ostáva v dlhobehnej pamäti mnohých slovenských obcí i rodín. Preto je na nás súčasníkov, aby sme si významné historické milníky pripomínali, aby neupadli do zabudnutia.

Imanentnou súčasťou každej histórie národa je aj kultúra. Historická pamäť Slovákov je ukotvená aj v slovenských piesňach. Tie sa usilujú kultivovať zdravú kolektívnu pamäť. Preto celé podujatie bolo popretkávané vystúpeniami speváckych folklórnych súborov. Umelecký zážitok ponúkli Ľudové trio zo Skároša, Domovina a Ozvena z Čane. Odborný seminár sa ukončil recepciou, ktorú sprevádzali priateľské rozhovory a slovenské piesne.

J. Lomenčík a J. Hraško na metodickom dni o slovenskom jazyku

O bohatstve nárečí a spisovnej slovenčine

Text a foto: Ladislav KOVÁČIK

V priestoroch bývalej sobášnej siene na Mestskom úrade v Lučenci z iniciatívy matičiarky Ľudmily Lacovej sa uskutočnil 20. februára metodický deň ku Dňu materinského jazyka. Zmyslom tohto podujatia bolo upozorniť miestnu verejnosť na význam novohradských nárečí ako svojských foriem slovenského jazyka. Akciu organizovalo mesto Lučenec v spolupráci s miestnym odborom Matice slovenskej v Lučenci. Moderovala ju moderátorka mesta Renáta Perželová Libiaková.

V rámci podujatia vystúpili s ukázkami textov s použitím novohradských nárečí žiaci štyroch základných škôl – ZŠ Vajanského, ZŠ Haličská 7, ZŠ M. R. Štefánika a ZŠ L. Novomeského – a deti z detského folklórneho súboru Jánošík so spevom ľudových piesní. Hodnotné a poučné príspevky o používaní slovenčiny predniesli doc. Július Lomenčík z Katedry slovenského jazyka a komunikácie Filozofickej fakulty UMB v Banskej Bystrici a profesor Juraj Hraško, ktorý v minulosti pôsobil aj vo funkcii ministra životného prostredia SR. Docent Lomenčík sa vo vystúpení

Na Dni materinského jazyka účinkovali žiaci štyroch škôl z Novohradu.

zameral aj na spôsoby používania jazyka v rozličných situáciách a prostrediach. Profesor Hraško je síce odborník z iného vedného odboru, než je slovenský jazyk či jazykoveda (v pedológii), ale publiku odovzdal svoje cenné postrehy aj z tejto oblasti. V prejave sa vrátil aj k svojmu pôsobeniu v slovenskej diplomacii a spomenul i dianie v súvislosti s prechodom frontu na konci druhej svetovej vojny v okolí Točnice, odkiaľ je rodákom.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 7/2020 sme sa aj v súvislosti so 75. výročím skončenia druhej svetovej vojny pýtali na nezmyselné bombardovanie niektorých miest, konkrétne išlo o nemecké mesto Drážďany, ktoré z vojenského hľadiska nemalo takmer nijaký význam. Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí napísali, že spojenecké letectvo uskutočnilo na toto mesto tri nálety. Vyžrebovali sme týchto výhercov: Jozef Husárik, Sklené Teplice; Mikuláš Mytník, Kamienka; Anna Vojčíková, Humenné. V tomto aktuálnom čísle prinášame obsiahly rozhovor so srbským veľvyslancom v SR Momčilom Babičom, ktorý objasňuje aj pozadie jednostranne vyhlásenej štátnej útvary v bývalej srbskej provincii, ktorý SR neuznala rovnako ako niekoľko ďalších krajín. **Ako sa tento útvár s albánskym obyvateľstvom nazýva?**

Svoje odpovede posielajte na adresu redakcie našej administrátorky v Martine Ľubici Rišiaňovej do 27. marca t. r. Vyžrebovaných autorov správnych odpovedí odmeníme vecnými cenami.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

14. marca

– dátum vzniku Slovenského štátu 1939; poslanci Slovenského snemu si vypočuli správu podpredsedu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany Dr. Jozefa Tisa o návšteve u Adolfa Hitlera a na tom základe povstaním zo svojich miest odhlasovali vznik samostatného Slovenského štátu; 81. výročie

15. marca

– pred piatimi rokmi zomrel sochár a medailér Ján Kulich (1930 – 2015), rektor Vysokej školy výtvarných umení v rokoch tvrdej normalizácie – herec Karol Čalik má sedemdesiatpäť rokov

16. marca

– päťstodvadsaťpäť rokov, čo banksi podnikateľa Ján Turzo, jeho syn Juraj a nemeckí majitelia baní na Slovensku Fuggerovci založili spoločnú firmu, ktorá rozvinula bankú ťažbu na celom strednom Slovensku (1495)

– dvestosedemdesiatpäť rokov je Komárno mestom; v roku 1745 mu mestské výsady udelila panovníčka Mária Terézia

– stoštyridsať rokov od smrti Ľudového spisovateľa, potulného knihovníka a širitela umenia Mateja Hrebendu (1796 – 1880)

– úspešný autor televíznych hier pre deti a mládež Peter Šefčovič sa narodil pred osemdesiatimi rokmi (1935 – 2005)

17. marca

– tisícosemstoštyridsať rokov od smrti rímskeho cisár a filozofa Marca Aurélie, ktorý na vojenskej výprave v našich končinách napísal jedno zo svojich najzaujímavejších diel Myšlienky (121 – 180)

– stodevätidesiatpäť rokov, čo sa vo Veličnej narodil evanjelický kňaz a národovec, básnik a publicista Ctiboh Zoch (1815 – 1865); jeho štyria synovia patrili k osobnostiam na prelome 19. a 20. storočia a pri vzniku ČSR

18. marca

– sedemstošesťdesiat rokov od narodenia Matúša Čáka Trenčianskeho (1260 – 1321), uhorského palatina; v čase svojho najväčšieho panstva ovládal štrnásť stolíc a päťdesiat hradov, teda bol naozaj pánom Váhu a Tatier a ešte aj veľkej časti Moravy

– pred tridsiatimi rokmi (1990) bol za diecézneho biskupa Banskobystrickej diecézy vysvätený traktorista a šofér nákladného auta na JRD z čias normalizácie katolícky kňaz Rudolf Baláž

– dvadsaťpäť rokov (1995), čo predstaviteľia Slovenskej republiky a Maďarska Vladimír Mečiar a Gyula Horn v sídle francúzskeho premiéra v Paríži podpísali základnú zmluvu o dobrých vzťahoch medzi našimi krajinami; od prvej chvíle sa však na oboch stranách Dunaja zmluva vysvetľovala rozdielne

20. marca

– pred sedemdesiatimi rokmi boli kňazi všetkých štátom uznaných cirkví, ktorí chceli vykonávať svoju činnosť, povinní zložiť sľub vernosti republike (1950)

– Fedor Gál, postava VPN v prelomových časoch pred tridsiatimi rokmi, má sedemdesiatpäť rokov

(jč)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr.